

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KABOĞLU VE ORAN / TÜRKİYE (NO. 2)

(Başvuru No. 36944/07)

KARAR

Sözleşme'nin 8. maddesi • Özel hayata saygı • Pozitif yükümlülükler • Hakaret içerdiği iddia edilen bir konuşma nedeniyle bir milletvekili hakkında kamuya açık bir raporun yazarlarının açtıkları tazminat davasının reddedilmesi • Genel menfaati ilgilendiren bir konu hakkında güncel tartışma • Bazı ifadelerin olgusal görünümüne rağmen değer yargıları • Mahkemeler tarafından yeterli bir dengenin kurulması

Sözleşme'nin 10. maddesi • İfade özgürlüğü • Azınlık haklarını destekleyen kamuya açık bir raporun yazarları hakkında yürütülen ceza yargılamaları • Süreleri (üç yıldan fazla) ve caydırıcı etkileri göz önünde bulundurulduğunda, yargılamaların sonuçsuz kalmasına rağmen oluşturulan müdahale • Zorunlu bir sosyal ihtiyacın bulunmaması: Yargılamaların gerekçelerinin Mahkemenin bu konuya ilişkin içtihatlarında belirtilen ilgili kriterleri içermemesi

STRAZBURG

20 Ekim 2020

Kesinleşme Tarihi
20 Ocak 2021

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2020. Bu gayriresmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Kaboğlu ve Oran / Türkiye (No. 2) davasında,

Başkan

Jon Fridrik Kjølbro,

Hâkimler

Marko Bošnjak,

Valeriu Grițco,

Ivana Jelić,

Arnfinn Bårdsen,

Darian Pavli,

Saadet Yüksel

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm), Daire halinde toplanarak, 15 Eylül 2020 tarihinde gerçekleştirilen kapalı oturumdaki müzakerelerin ardından, söz konusu tarihte aşağıdaki kararı vermiştir.

USUL

1. Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde, iki Türk vatandaşı olan İbrahim Özden Kaboğlu ve Baskın Oran'ın ("başvuranlar") 20 Ağustos 2007 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış oldukları başvuru (36944/07 No.lu) bulunmaktadır.

2. Başvuranlar, Ankara Barosuna bağlı Avukat O. Aydın Göktaş tarafından temsil edilmişlerdir. Türk Hükümeti ("Hükümet") ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmiştir.

3. Başvuranlar, özel hayatlarına saygı ve ifade özgürlüğü haklarının ihlal edildiğini ileri sürmektedirler.

4. Başvuranların özel hayatlarına saygı ve ifade özgürlüğü haklarının ihlal edilmesine ilişkin şikâyetler, 18 Haziran 2018 tarihinde Hükümete bildirilmiştir ve başvurunun geri kalan kısmının Mahkeme İç Tüzüğü'nün 54.

maddesinin 3. fıkrası uyarınca kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir. Başvuranların haklarında başlatılan ceza yargılaması nedeniyle ifade özgürlüğü haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olarak, taraflara 17 Aralık 2019 tarihinde yeni sorular yöneltilmiştir.

OLAY VE OLGULAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

5. Başvuranlar, sırasıyla 1950 ve 1945 doğumlu olup, İstanbul’da ikamet etmektedirler. Başvuranlar, diğerlerinin yanı sıra, insan haklarının korunması konusunda uzman profesör olarak görev yapmaktadırlar.

A. Başvuranların İnsan Hakları Danışma Kuruluna Atanması

6. Başvuranlar, 5 Şubat 2002 tarihinde, 12 Nisan 2001 tarihli 4643 sayılı Kanun (aşağıda 38. paragraf) uyarınca kurulan ve insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin her türlü konuyla ilgili görüşleri, tavsiyeleri, önerileri ve raporları Hükümete sunmakla görevli, Başbakanlığa bağlı bir kamu kurumu olan İnsan Hakları Danışma Kuruluna (“Danışma Kurulu”) üye olarak atanmışlardır.

7. Danışma Kurulu, 26 Şubat 2003 tarihinde yapılan birinci toplantısı sırasında, İ.Ö. Kaboğlu’nu başkan seçmiştir. Danışma Kurulu, 9 Mayıs 2003 tarihinde gerçekleştirilen ikinci toplantısı sırasında, B. Oran’ı azınlık haklarına ve kültürel haklara ilişkin konulardan sorumlu Çalışma Grubu’nun Başkanı seçmiştir.

B. Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Raporu

8. Danışma Kurulunun Genel Kurulu, 1 Ekim 2004 tarihinde, yukarıda belirtilen Çalışma Grubu tarafından sunulan, azınlık hakları ve kültürel haklar raporunu (“rapor”) tartışmanın ardından kabul etmiştir. 1 Ekim 2004 tarihli toplantı sırasında Danışma Kurulunun bazı üyeleri tarafından sunulan

görüşlere göre B. Oran tarafından değiştirilen rapor, 22 Ekim 2004 tarihinde, insan haklarına ilişkin konulardan sorumlu Başbakan Yardımcısı'na sunulmuştur. Bu raporda öncelikle, dünyada ve Türkiye'de azınlıkların ve kültürel hakların korunması kavramı, tanımı ve tarihi yönü ele alınmaktadır. Ardından raporda, bu bağlamda Lozan Antlaşması'nın ilgili hükümlerine, ulusal mevzuat ve uygulamalara ve yüksek mahkemelerin içtihatlarına dayanarak, Türkiye'de azınlıkların korunmasına ilişkin olarak tespit edilen sorunlara yer verilmektedir. Rapora göre, Türkiye'de azınlıklara ilişkin sorunlu durumun kökeninde başlıca iki neden bulunmaktadır: Türk "ırkından" veya Müslüman dininden olmayan vatandaşların "alt kimliklerinin" aktarılmasının bir sonucu olabilecek, "Türkiye'den gelen kişi" veya "Türkiye vatandaşı" (Türkiyeli) değil, Türk olarak "ırk" ve din açısından "üst kimliğin" tanımına ilişkin teorik bir sebep; ve raporda "Sevr sendromu¹" olarak adlandırılan bir sendrom olan, yakın bir geçmişte ülkenin parçalanmasından miras kalan paranoyadan doğabilecek tarihi ve siyasi neden".

9. Rapor, 1920'li ve 1930'lu yılların hükümetlerinin homojen ve tek kültürlü bir millet yaratmaya çalıştıklarını ifade ettikten sonra, ülkede farklı kültür ve kimliklere ilişkin bir mozağin bulunmasını dikkate alarak ve 2000'li yıllara kadar toplumun oluşturulması konusunda dünyada meydana gelen gelişmeleri göz önünde bulundurarak, hâlihazırda vatandaşlık kavramının gözden geçirilmesi ve Avrupalı milletler gibi çok kimlikli, çok kültürlü, demokratik, liberal ve çoğulcu bir toplumsal modelin kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Dolayısıyla, rapor, toplumun örgütlenen azınlıklarının katılımını içeren liberal, çoğulcu ve demokratik bir bakış açısıyla Anayasa'nın ve ilgili kanunların yeniden yazılmasını, farklı kimlik

1. Bu ifade, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra müttefik devletler ile Osmanlı İmparatorluğu Hükümeti arasında 10 Ağustos 1920 tarihinde imzalanan Sevr Antlaşması'na atıfta bulunmaktadır. İmzalayanların tamamı tarafından onaylanmayan ve Ankara Geçici Hükümeti tarafından kabul edilmeyen bu antlaşma, Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarının Anadolu'nun küçük bir kısmı haline getirilmesini öngörmekteydi.

ve kültürlere sahip olduklarını iddia eden kişilerin eşit bir vatandaşlığa dayanarak kimliklerinin korunması ve geliştirilmesi haklarının güvence altına alınmasını, vatandaşların katılımını ve denetimini sağlayacak şekilde merkezi ve yerel idarelerin daha şeffaf ve demokratik bir hale getirilmesini, insan haklarına ilişkin evrensel kuralları içeren uluslararası antlaşmaların, bilhassa ulusal azınlıkların korunması için Avrupa Konseyinin Çerçeve Sözleşmesi'nin şartsız imzalanmasını ve onaylanmasını ve uluslararası antlaşmalara ilişkin olarak, Türkiye'de "alt kimliklerin" reddedilmesine neden olabilecek çekince veya yorumlayıcı beyanların bundan böyle dile getirilmemesini önermektedir.

C. Raporun Kabul Edilmesinin Ardından Meydana Gelen Tepki ve Olaylar

10. Bu raporun açıklanmasının ardından, raporu kötüleyen ve başvuranları eleştiren birçok makale, genellikle aşırı milliyetçi eğilime sahip gazetelerde yayımlanmıştır. Bu makalelerin haklarında aşağılayıcı ve hakaret edici olduğunu ve bunların yazarlarının kendilerini korkutmaya ve hedef göstermeye çalıştıklarını iddia eden başvuranlar, bu makalelerin yazarları hakkında tazminat davaları açmışlardır (bk., bu bağlamda, *Kaboğlu ve Oran/Türkiye*, No. 1759/08 ve diğer 2 başvuru, §§ 15-42, 30 Ekim 2018). Ayrıca, birçok politikacı ve üst düzey görevli, raporu ve raporun yazarlarını eleştirmiştir. Böylelikle, Başbakan Yardımcısı, raporu "marjinal rapor" olarak adlandırmış ve Hükümet bu raporun içeriğinden haberdar edilmeksizin, raporun hazırlandığını belirtmiştir. Adalet Bakanlığı ise, raporu "entel fitne" olarak nitelendirmiştir. Genelkurmay Başkan Yardımcısı da, Devletin üniter yapısının tartışılmaz olduğunu bildirerek raporu eleştirmiştir. Öte yandan, Başbakanlığa bağlı İnsan Hakları Başkanlığının Başkanı, Danışma Kurulunun toplantısındaki oylaması sırasında yeter sayısına ulaşmadığını iddia ederek, raporun geçerliliğini sorgulamıştır.

11. İ. Ö. Kaboğlu, 1 Kasım 2004 tarihinde, Danışma Kurulunun Başkanı olarak, söz konusu rapor hakkında yapılan eleştirilere cevap vermek amacıyla bir basın toplantısı düzenlemiştir. Televizyonda yayımlanan toplantının başında, aşırı milliyetçi eğilime sahip bir sendikacı ve aynı zamanda Danışma Kurulu üyesi olan F.Y., İ. Ö. Kaboğlu'nun önünde bulunan raporun nüshasını yırtarak ve "Bu rapor yanlış ve yasaya aykırıdır, bu raporun okunmasına izin vermeyeceğiz" diyerek toplantıyı durdurmuştur.

12. Başbakanlık, 2005 yılının Şubat ayında, başvuranlara ve Danışma Kurulunun diğer on iki üyesine, görev sürelerinin 5 Şubat 2005 tarihinde sona erdiğini bildirmiştir. Bu tarihten itibaren, Danışma Kurulu, Hükümet tarafından toplantıya çağrılmamıştır.

13. Bu bağlamda, başvuranlar, posta ya da e-posta yoluyla, aşırı milliyetçi gruplar ve kişiler tarafından ölüm tehditleri almışlardır. Bu tehditler karşısında ve İ. Ö. Kaboğlu'nun avukatının talebi üzerine, İstanbul Emniyet Müdürlüğü, 2007 yılından itibaren, İ.Ö. Kaboğlu hakkında talep üzerine koruma tedbirinin uygulanmasına karar vermiştir ve bu karar, 2018 yılının Mart ayına kadar her yıl yenilenmiştir. 2007 yılının Ocak ayında, Ankara Emniyet Müdürlüğü resen, bir polis memurunun B. Oran'ın koruması olarak görevlendirilmesine karar vermiştir. Bu tedbir, 2013 yılının Ocak ayında, talep üzerine hâlihazırda uygulanan bir koruma tedbirine çevrilmiştir.

D. Başvuranlar Hakkında Başlatılan Ceza Yargılaması

14. Raporun açıklanmasının ardından farklı tarihlerde, bazı kişiler ve dernekler, başvuranlar tarafından raporun hazırlanması nedeniyle ilgililer hakkında Ankara Cumhuriyet Savcısı'na ("Cumhuriyet Savcısı") şikâyetle bulunmuşlardır. Öte yandan, İnsan Hakları Başkanlığının Başkanı, 14 Aralık 2004 tarihinde, Danışma Kurulu, dernekler, sendikalar ve kamu kurumlarının bazı üyeleri tarafından aldığı mektupların şikâyetler içerdiğini tespit ederek, bu mektupları Cumhuriyet Savcısı'na iletmıştır.

15. Cumhuriyet Savcısı, 3 Şubat 2005 tarihinde, başvuruları ifadelerini almak amacıyla huzuruna çağırmıştır. B. Oran, Cumhuriyet Savcısı'nın huzurunda, raporun içeriğinin suç teşkil etmediğini ileri sürmüştür. İ. Ö. Kaboğlu ise susma hakkından yararlanmıştır.

16. Cumhuriyet Savcısı, 14 Kasım 2005 tarihinde, başvuruları raporun içeriği nedeniyle halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmekle ve Devletin yargı organlarını aşağılamakla suçlamıştır. Cumhuriyet Savcısı bu bağlamda, raporun kamuoyuna açıklandığını ve Başbakanlık tarafından hazırlanan bir belge olarak sunulduğunu, ancak kendi kanaatine göre, bu raporun Danışma Kurulunun usul kurallarına uygun olarak kabul edilmediğini ve bu raporun son halinin söz konusu olmadığını ileri sürmüştür. Cumhuriyet Savcısı ayrıca, ihtilaf konusu raporun bir eleştirinin ve görüş ifade edilmesinin ötesinde olduğu, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel unsurlarıyla ilgili olduğu ve bu raporun yayımlanmasının kamuoyunda öfke yaratarak, tepkilere yol açtığı kanaatine varmıştır.

17. Ankara Asliye Ceza Mahkemesi ("Asliye Ceza Mahkemesi"), 10 Mayıs 2006 tarihinde, Adalet Bakanlığının, bu suça ilişkin yargılama yapılmasının bundan böyle yeni Türk Ceza Kanunu'nda (yeni TCK) izne tabi olmadığını belirten 6 Mart 2006 tarihli yazısı çerçevesinde, yeni TCK'ın yargılamaların başlatılması için açık bir izin vermediği, ancak bu iznin suçun işlendiği tarihte yürürlükte olan ve ilgililerin lehine olduğu kanısına varılan, eski Türk Ceza Kanunu'nun (eski TCK) (aşağıda 40. paragraf) 160. maddesinin 2. fıkrasına göre bu suça ilişkin yargılama yapılması için yasal bir ön koşul olduğu gerekçesiyle, Devletin yargı organlarını aşağılamak suçuna ilişkin olarak davanın düşürülmesine karar vermiştir. Asliye Ceza Mahkemesi, halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek suçuna ilişkin olarak, diğer unsurların yanı sıra, açıklandığı şekliyle, raporun içeriğinin Sözleşme'nin 10. maddesi tarafından korunan, ifade özgürlüğü hakkının kapsadığı kişisel görüşlerin ifadesi olarak kabul edilmesi gerektiği ve yeni TCK'nın 216. maddesinin 1. fıkrasında öngörüldüğü şekliyle, söz konusu suçun kurucu

unsurlarının (aşağıda 41.paragraf) oluşmadığı gerekçesiyle, başvuruların beraatına karar vermiştir.

18. Cumhuriyet Savcısı ve başvuranlar tarafından sunulan temyiz başvurusu üzerine, Yargıtay 8. Dairesi, 12 Temmuz 2007 tarihinde, Asliye Ceza Mahkemesinin kararını bozmuştur. Bir yandan, Yargıtay 8. Dairesi, Asliye Ceza Mahkemesini, Devletin yargı organlarını aşağılamak suçuna ilişkin yargılama izni verilmesi hususunda Adalet Bakanlığının açık bir görüşünü almamakla suçlamış ve diğer yandan, Türkiye’de azınlıkların tanımlanmasına ve Türk kimliğine ilişkin raporda yer alan değerlendirmelerin eleştirisi ve düşünce özgürlüğünün sınırlarını aştığı, kamu düzeni ve güvenliği açısından sosyal bir tehlike yarattığı ve böylelikle halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek suçunun kurucu unsurlarını bir araya getirdiği kanısına varmıştır. Yargıtay 8. Dairesinin bir üyesi, muhalefet şerhinde, halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek suçuna ilişkin olarak verilen beraat kararının, başvuranların raporunun resmi görüşlerle ilgili eleştirileri içerse bile şiddete teşvik etmediği ve kamu düzeni açısından açık ve yakın bir tehlike yaratmadığı gerekçesiyle, onanması gerektiği kanaatine varmıştır.

19. Yargıtay 8. Dairesinin kararına karşı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı tarafından sunulan itiraz üzerine, Yargıtay Ceza Genel Kurulu, 29 Nisan 2008 tarihinde, halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek suçuna ilişkin olarak 8. Dairenin kararını bozmuş ve Asliye Ceza Mahkemesinin bu bağlamdaki kararını onamıştır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu, söz konusu raporun sorunu bilimsel şekilde ele aldığını, kamu görevinin yerine getirilmesi çerçevesinde hazırlandığını ve raporun içeriğinin kin ve düşmanlığa tahrik edecek ve kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlike yaratacak nitelikte şiddete çağrı içermediğini göz önünde bulundurarak, bu raporun atfedilen suçun kurucu unsurlarını bir araya getirmede ve Asliye Ceza Mahkemesinin kararının bu bağlamda usul ve kanuna uygun olduğu kanaatine varmıştır.

20. Asliye Ceza Mahkemesi, 1 Nisan 2009 tarihinde, Devletin yargı organlarını aşağılamak suçuna ilişkin daha önceki kararının bozulmasının

ardından davanın incelemesine devam ederek, Adalet Bakanlığının, 5 Şubat 2009 tarihli yazısıyla, bu suça ilişkin yargılamanın yapılması için gereken izni vermediğini tespit etmiş ve davanın düşürülmesine karar vermiştir.

21. Yargıtay, eski Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (eski CMK) 317. maddesi uyarınca (aşağıda 44. paragraf), başvuranlar tarafından Asliye Ceza Mahkemesinin kararına karşı sunulan temyiz talebini, bu talebin söz konusu kararın gerekçesiyle ilgili olmadığı ve herhangi bir hukuki menfaat içermediği gerekçesiyle, 18 Aralık 2012 tarihinde reddetmiştir. Yargıtay bu bağlamda, soruşturmanın veya ceza yargılamasının bir izne tabi olması durumunda, iznin reddedilmesinin soruşturma veya yargılamaya yönelik bir engel teşkil ettiği ve davanın düşürülmesi kararının yasal bir yükümlülük olduğu kanısına varmıştır.

E. Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Raporuna İlişkin Milletvekili S.S.nin Konuşması

22. Olayların meydana geldiği dönemde milletvekili olan S.S., 26 Ekim 2004 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisinde düzenlenen bir oturum sırasında söz almış ve Danışma Kurulu tarafından hazırlanan yukarıda belirtilen rapora ilişkin olarak aşağıdaki konuşmayı yapmıştır:

“Değerli milletvekilleri,

Bu kepezelik raporunu hazırlayan entel devşirme takımı, maalesef, ilke edindikleri gayelerine ulaştılar. Her ne kadar, Başbakanlık direkt sahiplenmese de, Başbakanlık antetli kâğıtlarla kamuoyuna zehirli salyalarını akıtmayı başardılar. [Kimin adına çalışıyorlarsa], görevi eksiksiz ifa ettiler. Bu milletin adına çalışmadıkları kesin. Sanırım, ortamı biraz da müsait buldular. Beni üzen esas mesele, bu raporun Kandil Dağında değil, Başbakanlığın lüks salonlarında hazırlanmış olması ve [bu raporu hazırlayanların] bu milletin vergisiyle maaş almalarıdır. *Yeni Şafak* Gazetesinden A. B. “[keyfi] kişilerce hazırlanmış keyfi bir rapor olarak tanımlanamaz, [resmî bir öneri] belgesidir” dediğine göre, bir görevin ifası sonucudur.

Görevi verenler, Sevr'deki başarısızlığı hazmedemeyen emperyalist Batı'dır. (...) Birinci gayeleri, Lozan'ı kötülemek olduğuna göre, karşılığı olan Sevr'i yeniden hayata geçirmektir.

Bu raporun üç özelliği vardır. Lozan'da belirlenen ilkelere; yani, devletin kuruluş belgesine olan hınçları, "Türk Milleti" kelimesinden duydukları nefret ve millî devletten alınmak istenen rövanş, bu raporun temel özelliğidir. Nedenini sorarsanız, Mustafa Kemal'in Türk gençliğine hitabesinde "istikbalde dahi, seni, bu hazineden -yani, bağımsızlığından, yani, millî devletinden- mahrum etmek isteyecek dahilî bedhahların olacaktır" diye ifade ettiği dahilî bedhahların varlığıdır.

K.İ.nin "kendi ülkesinde hain yetiştiren Türkiye gibi başka bir ülke yeryüzünde bulamazsınız" sözünün ne kadar doğru olduğu şimdi daha iyi anlaşılmaktadır.

Osmanlı'nın son dönemdeki tarihini incellerseniz, Batılıların "azınlık hakları ve dünyu umumiye" diye, saray etrafındaki devşirmelerin ise "manda" diye padişaha kabul ettirmeye çalıştıklarını görürsünüz. Bugünkü durumla ne kadar örtüştüğünü sormama hacet var mı! Raporu hazırlayan zat "bu raporun hiçbir sonucu olamaz; ama, damlaya damlaya kayayı oyar" dediğine göre, oyulmak istenilenin Türkiye Devleti olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Bilmesi gerekir ki, tarihte bunu denemeye kalkanlar hep olmuş; ama, Ege'nin soğuk sularında boğulmuşlardır. Anayasanın 3 üncü maddesindeki "millet bölünmez" sözü, gelişigüzel yazılmış bir söz değildir, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde kararlaştırılıp, Sakarya'da, Dumlupınar'da şehit kanlarıyla yazılmış bir sözdür. Bu kanın içerisinde, Alevinin de, Sünninin de, Kürdün de, Türkün de ortak kanı mevcuttur. Silmek için de o kanları, bedelini ödemeye razı olmaları gerekir.

Bu raporu yazanlar her kimse, yazdıranlar her kimse, bunu göze alabilecek cesaretleri var mıdır, sormak istiyorum; millet bunları tükürüğüyle boğar.

Azınlık haklarına karşı çıkanlar, güya, Sevr sendromlu, paranoyak olanlarmış. Peki, karşı çıkmayanlar kim: Barzani'nin danışmanlığını da yapan, Filistin kamp kaçkını, eski sosyalist, şimdilerde liboş², bu şekliyle AB'ye girersek finoş³ olacak zatlar; Türklüğü içine sindiremeyen, Türk düşmanı hainler; bir de, bebek katili bölücüler ile onları yıllardır

² Türkiye'de liberalleri belirtmek için kullanılan aşağılayıcı ifade.

³ Türkiye'de küçük köpekler gibi davranabilen kişileri belirtmek için kullanılan aşağılayıcı ifade.

bağrında besleyip, finans ve silah sağlayan Batılı emperyalistler. Arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim.

Raporda deniliyor ki: “Batı, bu azınlık sorununu 19 uncu Yüzyılın başında çözdü, biz de aynı metotla çözelim.” Aynı metotla çözüm Türkün şiarına yakışmaz. Almanların Yahudi azınlığı, Fransızların Guyana için buldukları çözümler birer harika örneği, öyle mi? Daha, İkinci Dünya Savaşında, bırakın azınlık haklarını, kendilerinin üstün ırk olduğunu ileri sürüp, başka milletleri insan dahi saymayan Batı değil miydi? Bunun için milyonlarca insanı öldürmediler mi? Amerika, Irak’ta, insan hakları uygulaması için mi var? Tel Afer’de bombalar insan hakları için patlıyor, öyle mi? Biyolojik bombaları da, kimyasal bombaları da, nükleer bombaları da bu milletin başına bela eden, masum milletlerin ölümüne sebep olan Batı değil mi? Atatürk diyor ki: “Efendiler, hangi istiklal vardır ki, ecnebilerin nasihat ve destekleriyle ayakta durabilmiştir?”. Yine, Meclisin önünde de yazılı: “Bağımsızlık benim karakterimdir” diyor. Millî devlet de, muasır medeniyet de, bu düşüncenin ürünüdür. Teslimiyet ve manda, O’nun reddettiği, milletin de asla kabul etmeyeceği bir durumdur.

“Türk üstükliliği bu millete dar geliyor” diyenlere, Türklük asla dar gelmiyor; ama milliyetsiz devşirmelerle “Türk” olarak çağrılmak maalesef zül geliyor.

Değerli milletvekilleri, dışarıda bunca düşman, içeride bunca hain bin yıldır yıkamadığına göre, bu milletin bölünmesinden de aldatılmasından da kimse korkmamalıdır. Herkesin bildiği bir söz var, bundan 1.400 yıl önce Orhun Abidelerine nakşedilmiş bir söz: “Ey Türk, üstte gök kubbe çökmedikçe, altta yağız yer delinmedikçe senin ilini ve töreni kimse bozamaz.” Hamdolsun ki, 1.400 yıl Türkün ilini ve töresini kimse bozmadığı gibi, böyle çapulcuların hiç mi hiç gücü yetmez. Geçmişte de cevabı bu millet vermiştir, bugün de aynı cevabı verecek güç ve kudrettedir. Bu ülkede, sevinçte ve tasada bir, kaderde ve kıvançta ortak, bağımsız bir devletin özgür vatandaşları olarak, aynı yaşam ülküleri etrafında kenetlenmiş, azınlığı ve çoğunluğu olmayan tek bir millet, yetmiş milyonluk Büyük Türk Milleti vardır. Azınlık arayanlar, analarına, babalarının kim olduğunu bir kez daha sorsunlar.

Bilge Kağan’ın ve Atatürk’ün özdeyişleriyle sözlerimi tamamliyorum: “Ey Türk, titre ve kendine dön.” “Ne mutlu Türküm diyene.”

F. Başvuranlar Tarafından S.S. Hakkında Açılan Ceza Davası

23. Başvuranlar, 31 Aralık 2004 tarihinde, S.S. hakkında ceza davası açmışlardır. Başvuranlar, S.S. tarafından yapılan yukarıda belirtilen konuşmanın kendilerine yönelik hakaret suçu teşkil ettiğini ileri sürmüşlerdir.

24. Ankara Sulh Ceza Mahkemesi, 15 Şubat 2005 tarihinde, S.S. hakkında yargılama yapılmasının ilgilinin milletvekilliği statüsü nedeniyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin iznine tabi olduğu gerekçesiyle, yargılamanın ertelenmesine ve dosyanın kapatılmasına karar vermiştir.

25. Başvuranlar, 22 Şubat 2007 tarihinde, bu karara karşı itirazda bulunmuşlardır. Başvuranlar, S.S.'nin konuşmasının bir yasama faaliyeti kapsamında yapıldığının kabul edilemeyeceğini iddia etmişlerdir.

26. Ankara Asliye Ceza Mahkemesi, aynı gün bu itirazı reddetmiştir.

27. Başvuranlar, 29 Ağustos 2007 tarihinde, Ankara Sulh Ceza Mahkemesinden, ilgilinin milletvekili olarak görev süresinin sona erdiği gerekçesiyle, S.S. hakkındaki yargılamaya yeniden başlanmasını ve devam edilmesini talep etmişlerdir.

28. Ankara Sulh Ceza Mahkemesi, 23 Kasım 2007 tarihinde, dosyanın kapatılması nedeniyle, yargılamaya devam edilmesinin mümkün olmadığı kanısına varmıştır. Dolayısıyla, Ankara Sulh Ceza Mahkemesi, başvuranların talebini bir şikâyet olarak değerlendirmiş ve bu talebi Ankara Cumhuriyet Savcısı'na göndermiştir.

29. Ankara Asliye Ceza Mahkemesi, 19 Aralık 2007 tarihinde, başvuranlar tarafından 23 Kasım 2007 tarihli karara karşı yapılan itirazı reddetmiştir. Ankara Asliye Ceza Mahkemesi, 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren yeni Türk Ceza Kanunu'nun, eski Türk Ceza Kanunu'nun aksine, kişiler tarafından ceza davası açılması imkânını öngörmediği ve ceza muhakemesi hükümlerinin derhal uygulanması yönündeki ilkeyi dikkate alarak, Cumhuriyet Savcısı tarafından herhangi bir iddianame hazırlanmadığı sürece, başvuranlar tarafından eski Türk Ceza Kanunu uyarınca başlatılan

yargılamaya devam edilmesinin bundan böyle mümkün olmadığı kanısına varmıştır.

30. Dava dosyasında yer alan bilgilere göre, Cumhuriyet Savcısı tarafından daha sonra herhangi bir iddianame hazırlanmamıştır.

G. Başvuranlar Tarafından S.S. Hakkında Açılan Hukuk Davası

31. Başvuranlar, 31 Aralık 2004 tarihinde, S.S. hakkında tazminat davası açmışlardır. Başvuranlar, S.S. tarafından yapılan konuşmanın kişilik haklarına zarar verdiğini iddia etmişlerdir.

32. Ankara Asliye Hukuk Mahkemesi (“Asliye Hukuk Mahkemesi”), 27 Eylül 2005 tarihinde, başvuranların lehinde bir karar vermiş ve S.S.yi ilgililere tazminat olarak bir meblağ ödemeye mahkûm etmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi, özellikle S.S.nin, konuşmasında yer alan şu ifadelerle, söz konusu raporun yazarları olan başvuranların kişilik haklarına zarar verdiği kanaatine varmıştır: “Entel devşirme, “zehirli salyalarını akıtan kişiler”, “dışarıdan görev alanlar”, “Türk milleti” kelimesinden nefret edenler”, “hainler”, “Türkiye Cumhuriyeti’ni ayırmaya çalışanlar”, “Türk düşmanı”, “Barzani’nin danışmanlığını yapan şahıslar”, Filistin kamp kaçkınları”, “liboşlar” ve “finoşlar”.

33. Yargıtay, S.S. tarafından yapılan temyiz başvurusu üzerine, 16 Ocak 2007 tarihinde, S.S. tarafından yapılan konuşmanın ilgilinin ifade özgürlüğünü kullanması kapsamına girdiği ve özellikle, yukarıda belirtilen konuşmanın ilgilinin milletvekilliği statüsü ve görevi kapsamında Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapıldığı, rapora konu edilen sorunların önemi ve hassasiyeti dikkate alındığında kabul edilebilir eleştiri sınırlarını aşmadığı gerekçesiyle, Asliye Hukuk Mahkemesinin kararını bozmuştur. Yargıtay ayrıca, söz konusu konuşmanın tamamını göz önünde bulundurarak, “liboşlar” ve “finoşlar” gibi, Asliye Hukuk Mahkemesinin kararında dikkate alınan ifadelerden bazılarının başvuranlarla ilgili olmadığı ve her halükârda,

başvuranlarla ilgili ifadelerin kabul edilebilir eleştiri sınırları içinde kaldığı kanaatine varmıştır. Yargıtay, raporda ifade edilen görüş ve değerlendirmeleri paylaşmayan kişilerin kendi fikir ve değerlendirmeleri ile eleştirilerini ifade etme hakkına sahip olduklarını eklemiştir. Yargıtayın bir üyesi, muhalefet şerhinde, S.S.nin konuşmasının başvuranlara yönelik hakaret edici ifadeler içerdiği ve başvuranların kişilik haklarına zarar verdiği kanısına varmıştır.

34. Asliye Hukuk Mahkemesi, 18 Eylül 2007 tarihinde, bu kararda belirtilenlerle aynı gerekçeleri kabul ederek, Yargıtayın kararına uymuştur.

35. Yargıtay, başvuranlar tarafından temyiz başvurusunun sunulması üzerine, 25 Şubat 2008 tarihinde, yukarıda belirtilen Asliye Hukuk Mahkemesinin kararını onamıştır.

H. 18 Nisan 2018 Tarihli Anayasa Mahkemesinin Kararı

36. Başvuran Baskın Oran, 3 Nisan 2014 tarihinde, azınlık hakları ve kültürel haklar raporunun açıklanmasının ardından aldığı ölüm tehditlerine ilişkin şikâyetinin ardından başlatılan ceza yargılamasıyla ilgili olarak bireysel başvuruda (Başvuru No. 2014/4645) bulunmuştur. Yaklaşık beş yıl dokuz ay süren ve 5 Mart 2014 tarihinde sona eren bu ceza yargılamasının sonunda, ceza mahkemesi, tehditlerde bulunan kişiyi, ilgili suç için öngörülen asgari ceza olan, bir yıl sekiz ay hapis cezasına mahkûm etmiş ve bu hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir. Başvuran B. Oran, bireysel başvurusu kapsamında, söz konusu ceza yargılamasının, süresi ve tehditlerde bulunan kişi hakkında etkin bir cezanın verilmemesi nedeniyle etkin olmadığını ileri sürerek, yaşam hakkının ve ifade özgürlüğü hakkının ihlal edilmesinden şikâyet etmiştir.

37. Anayasa Mahkemesi, 18 Nisan 2018 tarihinde kararını vermiştir. Anayasa Mahkemesi, yargılama makamlarının ilgiliye yöneltilen ölüm tehditlerine karşı verdikleri cevabın caydırıcı olmadığı gerekçesiyle

başvuranın yaşam hakkının ve ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiği sonucuna varmış ve ilgiliye manevi tazminat olarak 27.000 Türk lirası (söz konusu tarihte yaklaşık 5.320 avro) ödenmesine karar vermiştir. Başvuranın ifade özgürlüğüne ilişkin olarak ve bilhassa Mahkemenin verdiği, *Özgür Gündem/Türkiye* (No. 23144/93, AİHM 2000-III) ve *Dink/Türkiye* (No. 2668/07 ve diğer 4 başvuru, 14 Eylül 2010) kararlarına atıfta bulunarak, Anayasa Mahkemesi, ifade özgürlüğü konusundaki pozitif yükümlülüklerin, diğerlerinin yanı sıra, devletlere, yazarların veya gazetecilerin korunmasına ilişkin etkili bir sistem kurarak, ilgili kişilerin tamamının kendilerine görüş ve düşüncelerini korkmadan ifade etme imkânı vererek, kamuoyu tartışmalarına katılmaları için uygun bir ortam yaratma yükümlülüğünü de kapsadığını hatırlatmıştır. Anayasa Mahkemesi ardından, başvuranın kariyerinin önemli bir kısmı boyunca azınlık hakları üzerinde çalıştığını ve benzer konular hakkında çalışmaya devam ettiğini kaydetmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvuranın azınlık haklarına ilişkin çalışmaları nedeniyle aldığı ölüm tehditleriyle ilgili olarak yargılama makamlarının yürüttükleri soruşturma ve yargılamaların etkin olmamasını dikkate alarak, ilgilinin bu çalışmaların güvenli bir şekilde sürdürülmesi için uygun bir ortamdan yararlanamadığını tespit etmiştir. Anayasa Mahkemesi, adli yargılamaların etkin olmamasının başvuranın ifade özgürlüğünü kullanması üzerinde caydırıcı bir etki oluşturduğunu göz önünde bulundurarak, somut olayda, makamların ifade özgürlüğü konusundaki pozitif yükümlülüklerini yerine getirmedikleri sonucuna varmıştır.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK KURALLARI

A. 4643 sayılı Kanun'un Ek 5. Maddesi

38. 12 Nisan 2001 tarihli 4643 sayılı Kanun'un Ek 5. maddesi aşağıdaki şekildedir:

“İnsan haklarına ilişkin olarak ilgili Devlet kuruluşları ile sivil toplum kuruluşları arasında iletişim sağlamak ve insan haklarını kapsayan ulusal ve uluslararası konularda danışma organı olarak görev yapmak üzere, Başbakanın görevlendireceği bir Devlet bakanına bağlı olarak İnsan Hakları Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Danışma Kurulu, insan hakları ile ilgili bakanlık, kamu kurum ve kuruluşları ile meslek kuruluşları temsilcileri, insan hakları alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları temsilcileri ve bu alanda yayınları ve çalışmaları bulunan kişilerden oluşur. Danışma Kuruluna, kendi üyeleri arasından seçeceği bir başkan başkanlık eder. Danışma Kurulunun sekretarya hizmetleri İnsan Hakları Başkanlığınca yerine getirilir. Danışma Kurulunun giderleri Başbakanlık bütçesinden karşılanır.”

B. Eski ve Yeni Türk Ceza Kanunu’nun Hükümleri

39. 1 Haziran 2005 tarihine kadar yürürlükte olan eski Türk Ceza Kanunu’nun (1 Mart 1926 tarihli 765 sayılı Kanun) 159. maddesinin somut olaya ilişkin kısımları aşağıdaki gibidir:

“Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisini, Hükümetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askeri veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya Adliyenin manevi şahsiyetini alenen tahkir ve tezyif edenler altı aydan üç seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

(...)

Tahkir, tezyif ve sövme kastı bulunmaksızın, sadece eleştirmek maksadıyla yapılan düşünce açıklamaları cezayı gerektirmez.”

40. Eski Türk Ceza Kanunu’nun 160. maddesinin 2. fıkrasının somut olaya ilişkin kısmı aşağıdaki gibidir:

“(…) 159 uncu maddenin birinci fıkrasında beyan olunan hususlar hakkında takibat yapılması Adalet Bakanlığının iznine bağlıdır.”

41. Yeni Türk Ceza Kanunu’nun (1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 26 Eylül 2004 tarihli 5237 sayılı Kanun) 216. maddesinin 1. fıkrası aşağıdaki şekildedir:

KABOĞLU VE ORAN / TÜRKİYE KARARI (NO. 2)

“Halkın sosyal sınıf, ırk, din, mezhep veya bölge bakımından farklı özelliklere sahip bir kesimini, diğer bir kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa alenen tahrik eden kimse, bu nedenle kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlikenin ortaya çıkması halinde, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(...)”

42. Yeni Türk Ceza Kanunu’nun (1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 26 Eylül 2004 tarihli 5237 sayılı Kanun) 301. maddesi, 2008 tarihli değişiklikten önce aşağıdaki gibidir:

“Türklüğü, Cumhuriyeti veya Türkiye Büyük Millet Meclisini alenen aşağılayan kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini, Devletin yargı organlarını, askeri veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Türklüğü aşağılamanın yabancı bir ülkede, bir Türk vatandaşı tarafından işlenmesi halinde, verilecek ceza üçte bir oranında artırılır.

Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz.”

43. 30 Nisan 2008 tarihli 5759 sayılı Kanun ile değiştirilen, yeni Türk Ceza Kanunu’nun 301. maddesi aşağıdaki gibidir:

“Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Türkiye Büyük Millet Meclisini, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini ve Devletin yargı organlarını alenen aşağılayan kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Devletin askerî veya emniyet teşkilatını alenen aşağılayan kişi, birinci fıkra hükmüne göre cezalandırılır.

Eleştiri amacıyla yapılan düşünce açıklamaları suç oluşturmaz.

Bu suçtan dolayı soruşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır.”

C. Eski Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 317. Maddesi

44. Yeni Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 4 Aralık 2004 tarihli 5271 sayılı Kanun) yürürlüğe girmesine ve uygulanmasına ilişkin 23 Mart 2005 tarihli 5320 sayılı Kanun’un 8. maddesi uyarınca, eski Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (4 Nisan 1929 tarihli 1412 sayılı Kanun) 317. maddesi, 20 Temmuz 2016 tarihinde bölge istinaf mahkemelerinin göreve başlamasından önce verilen mahkeme kararları için geçerli olarak kalmıştır. “Yargıtayca Temyiz İsteğinin Reddi” başlıklı bu hüküm, aşağıdaki gibidir:

“Yargıtay, süresi içinde temyiz dilekçesinin verilmediğini (...), hükmün temyiz edilemez olduğunu, temyiz edenin buna hakkı olmadığını görürse, temyiz isteğini reddeder, görmezse incelemesini yapar.”

D. Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Yolu

45. Türk Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu, 23 Eylül 2012 tarihinde Anayasa değişikliklerinin yürürlüğe girmesinin ardından, Türk hukuk sistemine dâhil edilmiştir.

46. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunu düzenleyen 6216 sayılı Kanun’un somut olaya ilişkin hükümlerinin metni ve Anayasa Mahkemesi İç Tüzüğü’nün somut olayla ilgili kısımları, *Hasan Uzun/Türkiye* ((k.k.), No. 10755/13, §§ 25-27, 30 Nisan 2013) davasında yer almaktadır.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. BAŞVURUNUN TAMAMINA İLİŞKİN HÜKÜMETİN İLK İTİRAZI HAKKINDA

47. Hükümet, ilk itirazını ileri sürmektedir. Hükümet, 30 Ekim 2018 tarihinde Mahkeme tarafından verilen, yukarıda anılan *Kaboğlu ve Oran*

kararının, mevcut başvuruya dayanak oluşturanlarla aynı olan başlıca olaylarla ilgili olduğunu ve Mahkemenin bu kararda, milletvekili S.S.nin konuşması da dâhil olmak üzere, azınlık hakları ve kültürel haklar raporuna ilişkin tartışmaları ve tepkileri çevreleyen genel bağlamı dikkate aldığını ileri sürmektedir. Hükümet dolayısıyla, mevcut davanın konusunun, yukarıda anılan *Kaboğlu ve Oran* kararında Mahkeme tarafından daha önce incelenen başvuruların konusuyla esasen aynı olduğunu belirtmekte ve Mahkemeyi, Sözleşme'nin 35. maddesinin 2. fıkrasının (b) bendi uyarınca bu başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermeye davet etmektedir.

48. Başvuranlar, bu itiraz hakkında herhangi bir görüş belirtmemektedirler.

49. Mahkeme, yukarıda anılan *Kaboğlu ve Oran* kararına konu edilen başvuruların, genel olarak azınlık hakları ve kültürel haklar raporuna yönelik tepkilerle ilgili olmasına rağmen, bu davada incelenen başvuranların şikâyetlerinin, özellikle ilgililerin özel hayata saygı ve ifade özgürlüğü haklarını ihlal ettiğini belirttikleri dört makaleye ilişkin açtıkları hukuk davalarıyla ilgili olduğunu kaydetmektedir. Oysa Mahkeme, mevcut başvurunun esasen S.S.nin konuşması nedeniyle başvuranların özel hayatlarına saygı haklarının ihlaline ilişkin iddialarıyla ve ilgililerin ifade özgürlüğü haklarına yönelik bir müdahale teşkil ettiği iddia edilen, raporlarının açıklanmasının ardından meydana gelen olay ve olgularla ilgili olduğunu tespit etmektedir. Bu nedenle, Mahkemenin kanaatine göre, iki davanın genel bağlamı ortak olsa bile, mevcut davanın başlıca konusu yukarıda anılan *Kaboğlu ve Oran* kararının konusundan açıkça farklıdır. Dolayısıyla Mahkeme, Hükümetin bu itirazının reddedilmesi gerektiği kanısına varmaktadır.

II. SÖZLEŞME’NİN 8. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

50. Başvuranlar, ulusal mahkemelerin S.S.nin konuşması nedeniyle maruz kaldıklarını iddia ettikleri ihlallere karşı itibarlarını koruyamamalarından şikâyet etmektedirler. Başvuranlar bu bağlamda, Sözleşme’nin 8. maddesini ileri sürmektedirler. Bu maddenin somut olaya ilişkin kısmı aşağıdaki gibidir:

“1. Herkes özel hayata ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.”

A. Kabul Edilebilirlik Hakkında

51. Hükümet, iç hukuk yollarının tüketilmemesi bağlamında bir kabul edilemezlik itirazı ileri sürmektedir. Hükümet bu bağlamda, başvuranların başvuru formlarında esasen başlattıkları ceza yargılamasının sonucundan şikâyet ettiklerini ve dolayısıyla ilgililerin şikâyetinin bu yargılama kapsamında incelenmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Hükümet ardından başvuranların S.S.nin milletvekili olarak görev süresinin sona ermesinden sonra ceza yargılamasının devamının sağlanması amacıyla gereken girişimlerde bulunmadıklarını ve her halükârda, S.S. hakkında açtıkları hukuk davasının sona ermesinden önce başvurularını sunduklarını belirterek, başvurunun iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle reddedilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

52. Başvuranlar, bu itirazı kabul etmemektedirler. Başvuranlar, şikâyetlerine çözüm getirmek amacıyla etkin hukuk yollarının tamamını kullandıklarını ileri sürmektedirler. Başvuranlar bu bağlamda, S.S.nin milletvekili olarak görev süresinin sona erdiği tarihte S.S. hakkında yürütülen ceza yargılamasının devamını talep ettiklerini ve ardından bu talebin reddedilmesine ilişkin karara karşı itiraz ettiklerini belirtmektedirler. Başvuranlar ayrıca, başvurularını sunmak için tazminat davasının sona ermesini beklemediklerini, zira kendi ifadelerine göre, Yargıtayın kendileri

lehine verilen Asliye Hukuk Mahkemesi kararını bozması nedeniyle, bu yargılama kapsamında kendileri açısından olumlu bir sonucun bundan böyle öngörülebilir olmadığını ifade etmektedirler.

53. Mahkeme öncelikle, başvuranların Sözleşme'nin 8. maddesi bağlamındaki şikâyetleriyle, makamları, S.S.nin konuşması nedeniyle özel hayatlarına saygı haklarının ihlal edilmesine karşı bu haklarını koruyamamakla suçladıklarını ve yalnızca S.S. hakkında başlatılan ceza yargılamasının sonucundan şikâyet etmediklerini kaydetmektedir. Mahkeme ardından, başvuranların, başvuru formlarında yalnızca ceza davasından bahsetmediklerini, aynı zamanda ihtilaf konusu konuşma nedeniyle S.S. hakkında açtıkları hukuk davasından da bahsettiklerini kaydetmektedir. Dolayısıyla Mahkeme, başvuru formlarında sunulduğu şekliyle başvuranların şikâyetinin bu iki yargılama kapsamında bir incelemeye elverişli olduğu kanısına varmaktadır.

54. Mahkeme, somut olayda, S.S. hakkında başvuranlar tarafından başlatılan ceza yargılamasının, S.S.nin milletvekili dokunulmazlığı ve yeni Türk Ceza Kanunu'nun yürürlüğe girmesinin ardından Cumhuriyet Savcısı tarafından ilgili hakkında herhangi bir soruşturmanın yürütülmemesi nedeniyle tamamlanmadığını gözlemlemektedir. Buna karşın, Mahkeme, başvuranların şikâyetlerinin başvuranların başlattıkları ve kendilerine tazminat imkânı sunan hukuk yargılaması kapsamında incelendiğini tespit etmektedir. Mahkeme bu bağlamda, Anayasa Mahkemesi tarafından 2013 yılından itibaren yorumlanan ve uygulanan iç hukuka göre, itibarın korunması hakkının ihlal edilmesine ilişkin şikâyetlerle ilgili olarak iç hukuktaki etkin ve uygun hukuk yolunun, hukuk mahkemeleri önünde tazminat davasının açılması olduğunu hatırlatmaktadır (*Yakup Saygılı/Türkiye* (k.k.), No. 42914/16, § 39, 11 Temmuz 2017). Dolayısıyla, somut olayda, başvuranların olayların meydana geldiği dönemde itibarın korunması konusunda etkin bir hukuk yolu olarak kabul edilebilecek hukuk yolunu usulüne uygun olarak tüketmeleri nedeniyle, Mahkeme, ilgililerin

S.S. hakkında ceza yargılamasının yapılmasını sağlamak için olası bütün imkânları kullanıp kullanmadıkları sorusuna cevap verilmesinin gereksiz olduğu, zira bir başvuranın görünüşe göre etkin ve yeterli olan iç hukuk yollarını olağan bir şekilde kullanmaları gerektiği ve bir hukuk yolu kullanıldığında, uygulamada aynı amacı taşıyan bir başka hukuk yolunun kullanılmasının gerekmediği kanaatine varmaktadır (*Kozacıoğlu/Türkiye* [BD], No. 2334/03, § 40, 19 Şubat 2009).

55. Mahkeme, söz konusu hukuk yargılamasının kendisine başvurunun sunulmasının ardından sona ermesine ilişkin olarak, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrasının amacının, Sözleşmeci Devletlere, bu iddiaların Mahkemeye sunulmasından önce kendileri hakkında iddia edilen ihlalleri önleme ya da düzeltme fırsatı sunmak olduğunu hatırlatmaktadır (bk., diğer kararlar arasında, *Civet/Fransa* [BD], No. 29340/95, § 41, AİHM 1999-VI). Mahkeme ayrıca, iç hukuk yollarının son aşamasına, ancak başvurunun kabul edilebilirliği hakkında karar vermeye davet edilmesinden önce, başvurunun yapılmasının ardından ulaşılmasına müsamaha gösterdiğini hatırlatmaktadır (*Karoussiotis/Portekiz*, No. 23205/08, § 57, AİHM 2011 (alıntılar)). Somut olayda, Mahkeme, başvuranlar tarafından başlatılan hukuk yargılamasının Yargıtayın 25 Şubat 2008 tarihli kararıyla sona erdiğini kaydetmektedir (yukarıda 28. paragraf). Dolayısıyla, bu başvurunun Mahkemeye sunulduğu 20 Ağustos 2007 tarihinde, süresinden önce sunulmuş olduğu anlaşılabilir, Yargıtayın 25 Şubat 2008 tarihinde verilen yukarıda belirtilen kararından bu yana, bu türden bir durum söz konusu olmamaktadır.

56. Mahkeme, yukarıda belirtilen hususları göz önünde bulundurarak, Hükümetin itirazını reddetmektedir.

57. Mahkeme, öte yandan, bu şikâyetin Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının (a) bendi anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesiyle bağdaşmadığını tespit ederek, şikâyetin kabul edilebilir olduğuna karar vermektedir.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların İddiaları

a) Başvuranlar

58. Başvuranlar, insan hakları konusunda uzman öğretim görevlileri olarak, özel bir korumadan yararlanmaları gerektiğini ileri sürmektedirler. Başvuranlar ardından, azınlıkların statüsü, vatandaşlık, kimlik, eşitlik ve ayrımcılığın önlenmesi gibi konulara değinen raporlarının Türkiye'nin coğrafi yönden parçalanmasına bağlı yaşanan travmayı yeniden canlandıracak nitelikte olmadığını ileri sürmektedirler. Başvuranlar ayrıca, kendi ifadelerine göre, haklarında hakaret ve aşağılama içeren, milletvekili S.S.nin yaptığı konuşmanın ilgilinin milletvekili dokunulmazlığı kapsamına girdiğinin ve ifade özgürlüğünün kullanılmasına ilişkin sınırlar içinde gerçekleştiğinin kabul edilemeyeceğini belirtmektedirler.

b) Hükümet

59. Hükümet, her şeyden önce, somut olayda, mevcut davanın milletvekili S.S. ile Danışma Kurulunun üyeleri başvuranlar arasında yaşanan bir tartışmadan kaynaklandığı, başvuranların itibarına verilen zararın Sözleşme'nin 8. maddesinin uygulanması için gereken ağırlık eşiğine ulaşmadığı ve S.S.nin konuşmasının milletvekili dokunulmazlığı kapsamına girdiği gerekçesiyle, ilgililerin özel hayatlarına saygı haklarına yönelik bir müdahalenin söz konusu olmadığını ileri sürmektedir.

60. Başvuranların özel hayatlarına saygı haklarına yönelik bir müdahalenin varlığının Mahkeme tarafından kabul edilmesinin gerekmesi halinde, Hükümet, bu müdahalenin sırasıyla ifade özgürlüğü hakkını ve milletvekili dokunulmazlığını güvence altına alan, Anayasa'nın 26. ve 83. maddeleri tarafından öngörüldüğünü ve müdahalenin başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması ve halkın seçmiş olduğu kişilerin milletvekili dokunulmazlığı sayesinde görüşlerini ve seslerini özgürce ifade ederek

parlamente faaliyetlere katılımı yönünde meşru amaçlar izlediğini iddia etmektedir.

61. Müdahalenin gerekliliğine ilişkin olarak, Hükümet, başvuranların Danışma Kurulundaki - kamu kurumu - görevlerini ve insan hakları konusunda hükümet politikalarını yönlendirmek veya etkilemekten ibaret olan bu Kurulun görevini dikkate alarak, başvuranların, politikacıların ve memurların statüsüne benzeyen alışılmadık bir statüye sahip olduklarını ve dolayısıyla, ilgililerin sıradan devlet memurları olarak kabul edilemeyeceğini ileri sürmektedir. Öte yandan, Hükümete göre, başvuranlar tarafından Danışma Kurulundaki faaliyetleri kapsamında hazırlanan raporun neden olduğu eleştiriler, ilgililere karşı yöneltilmemiştir, ancak bir devlet kurumu bünyesinde azınlık hakları ve kültürel haklar raporuyla ilgili olarak ilgililerce benimsenen tutum ve görüşe karşı yöneltilmiştir.

62. Hükümet ardından, metnin kabul edilmesinde usulsüzlük iddialarına bağlı, başvuranların ideolojik tavrının göstergesi olarak algılanan, vatandaşlık, kimlik, ana dil ve eşitlik gibi tartışmalı konularla ilgili raporun “devrimci” içeriğinin kamuoyunun dikkatini çektiğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla Hükümet, S.S.nin konuşmasının kamu yararını ilgilendiren bir tartışmaya katkı sağladığını belirtmektedir. Hükümet, S.S.nin mecliste güncel bir konuyla ilgili bir konuşma yapmak için, politikacı olarak geniş bir ifade özgürlüğünden yararlandığını eklemektedir.

63. Öte yandan, Hükümet, S.S.nin esasen bu türden bir raporun Başbakanlığın gözetiminde hazırlanmış olmasına tepki gösterdiğini ileri sürmekte ve ilgilinin konuşmasında başvuranların isimlerinden bahsetmediğini kaydetmektedir. Hükümet, söz konusu konuşmada yer alan “entel devşirme”, “zehirli salyalarını akıtan kişiler”, “dışarıdan görev alanlar”, ““Türk milleti” kelimesinden nefret edenler”, “hainler” ifadelerinin başvuranlarla ilgili olmadığını belirtmektedir. Hükümete göre, bu konuşmada kullanılan diğer ifadelerin Danışma Kurulu üyeleri olarak başvuranlarla ilgili olduğu değerlendirilebilmektedir.

64. Hükümet, S.S.nin konuşmasında yer alan sözlerin değer yargılarını oluşturduğu ve olgusal bir temelden yoksun olmadığı kanaatindedir. Hükümet bu bağlamda, azınlıkların statüsü, vatandaşlığın tanımı, *üst/alt* kimlik kavramları ve Devletin resmi dili sorununa ilişkin raporda yapılan önerilerin ihtilaf konusu konuşmanın olgusal temelini oluşturduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, başvuranlar hakkında S.S. tarafından dile getirilen sert eleştirilerin olgusal temeline ilişkin olarak, Hükümet, bazı siyasetçilerin bu türden bir raporu talep etmedikleri ve metnin kabul edilmesi sırasında usulsüzlüklerin yapıldığı yönündeki açıklamalarına ve kamuoyunda bilinen başvuranların ideolojik tavırlarına atıfta bulunmaktadır.

65. Hükümet son olarak, S.S.nin konuşmasında yer alan sözlerin başvuranlarla ilgili olmadığını, ihtilaf konusu konuşmanın S.S.nin milletvekilliği görevi kapsamında mecliste yapıldığını ve başvuranların raporunda değinilen sorunların önemini göz önünde bulundurarak, bu konuşmanın ilgilinin ifade özgürlüğünü kullanması kapsamına girdiği ve eleştiri sınırlarını aşmadığı kanaatine vararak, ulusal mahkemelerin Mahkemenin içtihatlarına uygun bir denge kurduklarını belirtmektedir.

1. Mahkemenin Değerlendirmesi

a) Genel İlkeler

66. Mahkeme öncelikle, özel hayat kavramının, kişinin adı, görünümü, fiziksel ve ruhsal bütünlüğü gibi kişisel kimliğine bağlı unsurları kapsayan geniş bir kavram olduğunu hatırlatmaktadır (*Von Hannover/Almanya*, no.59320/00, § 50, AİHM 2004-VI). Mahkemenin içtihadında, bir kişinin itibârını koruma hakkının, özel hayata saygı hakkının bir unsuru olarak Sözleşme'nin 8. maddesiyle korunduğu kabul edilmektedir (*Axel Springer AG /Almanya* [BD], no.39954/08, § 83, 7 Şubat 2012, *Delfi AS /Estonya* [BD], no.64569/09, § 137, AİHM 2015, *Bédat /İsviçre* [BD], no. 56925/08, § 72, AİHM 2016 ve *Medžlis Islamske Zajednice Brčko ve diğerleri/Bosna Hersek* [BD], no.17224/11, § 76, AİHM 2017). Mahkeme daha önce, kamusal

bir tartışma bağlamında eleştirilmiş olsa bile bir kişinin itibarının; özel hayatından kaynaklanan kişisel kimliğine ve manevi bütünlüğüne bağlı olduğuna karar vermiştir. (*Pfeifer /Avusturya*, no. 12556/03, § 35, 15 Kasım 2007 ve *Petrie/İtalya*, no. 25322/12, § 39, 18 Mayıs 2017). Aynı değerlendirmeler, kişinin onuru için de geçerlidir (*Sanchez Cardenas /Norveç*, no. 12148/03, § 38, 4 Ekim 2007 ve *A./Norveç*, no. 28070/06, § 64, 9 Nisan 2009). Bunun yanı sıra, Sözleşme'nin 8. maddesinin uygulanabilmesi için, itibara yönelik saldırının, belirli bir önem eşiğine ulaşması ve kişinin özel hayata saygı hakkından yararlanmasına zarar verecek nitelikte olması gerekmektedir (yukarıda anılan *Axel Springer AG* [BD] kararı, § 83, yukarıda anılan *Delfi AS* [BD] kararı, § 137, yukarıda anılan *Bédat* [BD] kararı, § 72, yukarıda anılan *Medžlis Islamske Zajednice Brčko ve diğerleri* [BD] kararı, § 76).

67. Mahkeme ayrıca, Sözleşme'nin 10. maddesinin 2. fıkrasının, ifade özgürlüğünün çok büyük önem taşıdığı siyasi söylem ve tartışmaları ilgilendiren konulara dair ifade özgürlüğü kullanımına kısıtlama getirilmesine izin vermediğini hatırlatmaktadır (*Brasiliier/Fransa*, no. 71343/01, § 41, 11 Nisan 2006) – ya da kamu yararını ilgilendiren konularda (bk. diğer kararlar arasında, *Sürek/Türkiye (nº 1)* [BD], no. 26682/95, § 61, AİHM 1999-IV, yukarıda anılan *Lindon, Otchakovsky-Laurens ve July* kararı, § 46, ve *Wingrove/Birleşik Krallık*, 25 Kasım 1996, § 58, *Karar ve Hükümler Derlemesi* 1996-V).

68. Mahkeme ayrıca, olaylara ilişkin açıklamalar ile değer yargıları arasında geleneksel olarak ayırım yaptığını hatırlatmaktadır. Olaylara ilişkin açıklamaların doğruluğu ispat edilebilir olsa da, değer yargılarının doğruluğunu ispatlamak mümkün değildir; ispat edilmesinin istenmesi, yerine getirilmesi imkânsız bir talep olup, böyle bir yükümlülük kendiliğinden Sözleşme'nin 10. maddesiyle güvence altına alınan hakkın temel unsuru olan kanaat özgürlüğünü ihlal etmektedir (*De Haes ve Gijssels/Belçika*, 24 Şubat 1997, § 42, *Hüküm ve Kararlar Derlemesi* 1997-I).

Bunun yanı sıra, bir açıklama, değer yargısı olarak değerlendirildiğinde, müdahalenin orantılılığı ihtilaf konusu sözlerin dayandığı yeterli bir “olgusal dayanağın” varlığına bağlıdır. Bu türden bir dayanak bulunmaması halinde, değer yargısı aşırı olarak görülebilmektedir (*De Haes ve Gijssels/Belçika*, 24 Şubat 1997, § 47, *Oberschlick/Avusturya (n° 2)*, 1 Temmuz 1997, § 33, Derleme 1997-IV, yukarıda anılan *Brasilier* kararı, no. 71343/01, § 36, 11 Nisan 2006 ve *Lindon, Otchakovsky-Laurens ve July /Fransa* [BD], no. 21279/02 ve 36448/02, § 55, AİHM 2007-IV). Olgu isnadı ile değer yargısını birbirinden ayırt etmek için, kamu yararı taşıyan meseleler ile ilgili savların olgu isnadından çok değer yargısı oluşturabilecek olması nedeniyle (yukarıda anılan *Brasilier* kararı, § 37) davanın koşulları ve yorumların genel tonunu dikkate almak gereklidir (*Paturel/Fransa*, No. 54968/00, § 37, 22 Aralık 2005).

69. Mahkeme ayrıca, Sözleşme ile de korunan iki hak arasındaki bir uyumsuzluk konusunda karar vermeye çağrıldığında, söz konusu menfaatler arasından bir denge kurması gerektiğini de hatırlatmaktadır. Başvurunun sonucu, başvurunun, ihtilaf konusu sözlere konu edilen kişi tarafından Sözleşme’nin 8. maddesi açısından veya bu sözlerin yazarı tarafından Sözleşme’nin 10. maddesi açısından Mahkemeye taşınmış olduğuna göre, ilke olarak, değişmeyecektir. Nitekim bu haklar, *önceden (a priori)* eşit saygıyı hak etmektedir (*Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS)/Fransa*, no. 12268/03, § 41, 23 Temmuz 2009, *Timciuc/Romanya (k.k.)*, no. 28999/03, § 144, 12 Ekim 2010, *Mosley/Birleşik Krallık*, no. 48009/08, § 111, 10 Mayıs 2011, ve *Couderc ve Hachette Filipacchi Associés/Fransa* [BD], no. 40454/07, § 91 AİHM 2015 (özetler) § 91). Bu nedenle takdir yetkisi her iki durumda da aynı olmalıdır (*Von Hannover/Almanya (n° 2)* [BD], no. 40660/08 ve 60641/08, § 106, AİHM 2012, yukarıda anılan *Axel Springer AG* kararı, § 87 ve yukarıda anılan *Couderc ve Hachette Filipacchi Associés* kararı § 91).

70. Mahkeme ayrıca, mevcut davaya benzer davalarda, Devletin, Sözleşme'nin 8. maddesinden doğan pozitif yükümlülükleri çerçevesinde, başvuranın özel hayatına saygı hakkı ile karşı tarafın Sözleşme'nin 10. maddesiyle korunan ifade özgürlüğü hakkı arasında adil bir denge kurup kurmadığını tespit etmekle yükümlü olduğunu hatırlatmaktadır (yukarıda anılan *Petrie* kararı, § 40). Mahkeme, birçok kararda, özel hayata saygı hakkı ile ifade özgürlüğü hakkı arasında bir denge kurulması için ilgili kriterleri şu şekilde özetlemiştir: Kamu menfaatine ilişkin bir tartışmaya katkı, ilgili kişinin ünü, röportajın konusu, ilgili kişinin önceki davranışları, yayının içeriği, şekli ve sonuçları ile gerektiği takdirde, davanın koşulları (yukarıda anılan *Von Hannover* kararı, (n° 2) [BD] kararı, §§ 108-113 ve yukarıda anılan *Axel Springer AG* kararı, §§ 89-95; ayrıca bk. yukarıda anılan *Couderc ve Hachette Filipacchi Associés* kararı, § 93). Bu iki hak arasındaki denge, Mahkeme içtihadında düzenlenen kriterlere uygun olarak sağlandığı takdirde, Mahkemenin kendi görüşünü, ulusal mahkemelerin görüşünün yerine koyması için ciddi sebeplerin bulunması gerekmektedir (*Palomo Sánchez ve diğerleri/İspanya* [BD], no. 28955/06, 28957/06, 28959/06 ve 28964/06, § 57, AİHM 2011).

b) Bu İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

71. Mahkeme, başvuranların şikâyetinin, TBMM'de milletvekili olan S.S. tarafından yapılan ve ilgililerin nazarında, itibarlarına zarar veren bir konuşma ile ilgili olduğunu kaydetmektedir. Mahkeme bu bağlamda, özel hayatın bir unsuru olan itibarın korunması hakkının, Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamına giren bir hak olduğunu hatırlatmaktadır (yukarıda 66. paragraf). Mahkeme, somut olayda, ihtilaf konusu konuşmada başvuranlara yönelik yapılan sert eleştirileri göz önünde bulundurarak, ilgililerin itibarına verilen zararın Sözleşme'nin 8. maddesinin uygulanması için gereken ağırlık eşliğine ulaştığı kanısına varmaktadır.

72. Mahkeme ayrıca, başvuruların Devletin bir eyleminden değil, fakat Devletin, S.S.nin konuşmasından doğan zararlara karşı özel hayatlarını korumamasından şikâyet ettiklerini kaydetmektedir. Dolayısıyla, somut olayın koşullarında, ulusal mahkemelerin, iddia edilen zararlara karşı başvuruları koruyup koruyamadıklarını araştırma görevi Mahkemeye aittir. Bu amaçla, Mahkeme, davaya ilişkin ihtilaf konusu koşulları, kendi içtihadından doğan ilgili kriterler ışığında değerlendirecektir (yukarıda 70. paragraf).

73. Mahkeme öncelikle, başvuruların insan hakları alanında uzman üniversite profesörü olduklarını ve olayların meydana geldiği dönemde, insan hakları konularında Hükümete danışmanlık sağlamakla görevli bir kamu kuruluşu olan Danışma Kuruluna üye olduklarını gözlemlemektedir (yukarıda 5 ve 6. paragraf). Mahkeme, belirli konularda kamu makamları tarafından atanan uzmanların statü ve görevlerine benzeyen, ilgililerin Danışma Kurulundaki statü ve görevleri ile bu Kurula atfedilen danışmanlık görevini göz önünde bulundurarak, başvuruların, daha fazla hoşgörü göstermeleri gereken siyasetçilere benzetilemeyeceği kanaatine varmaktadır (*Nilsen ve Johnsen/Norveç* [BD], no. 23118/93, § 52, AİHM 1999-VIII). Bu nedenle, milletvekili S.S. tarafından başvurular hakkında dile getirilen eleştirilerin Danışma Kurulu bünyesindeki görevleri çerçevesinde gerçekleştirdikleri çalışmalara dayanması nedeniyle, ilgililerin bu eleştiriler karşısında daha fazla hoşgörü göstermeleri gerektiği kabul edilemez.

74. Mahkeme ayrıca, ihtilaf konusu konuşmada, milletvekili S.S.nin, Danışma Kurulu tarafından benimsenen, azınlık hakları ile kültürel haklara ilişkin rapora yönelik tepkilerinin yer aldığını gözlemlemektedir. Medya organları tarafından yayımlanan ve kamuoyunda güçlü bir polemige neden olan bu rapor, Türkiye’de azınlık hakları ile kültürel haklar konusunda karşılaşılan sorunlara çözüm getirdiği kabul edilen öneriler içermekte ve genel olarak, önceki hükümetler tarafından izlenen bir politika olan, tek kültürlü ve homojen bir ulus fikrinden, çağdaş Avrupa demokrasilerinde

benimsenen bir model olan, çok kimlikli, çok kültürlü, demokratik, özgürlükçü ve çoğulcu bir toplum anlayışına geçişi savunmaktaydı (yukarıda 8 ve 9. paragraflar). Bu raporu ele alan ve TBMM’de bir milletvekili tarafından yapılan söz konusu konuşma, kamu menfaati ve güncel konular ile de ilgiliydi.

75. İhtilaf konusu konuşmaların içeriğini titizlikle inceleyen Mahkeme, bunların yalnızca söz konusu rapora değil fakat aynı zamanda raporun, başvuranların da aralarında bulunduğu yazarlarına ve bilinmeyen ön ayak olanlara yönelik sert eleştiriler içerdiğini gözlemlemektedir. Mahkeme ayrıca, ihtilaf konusu konuşmanın, bir bütün olarak değerlendirildiğinde, raporda ele alınan konular ile ilgili belli bir milliyetçi duyarlılık yansıttığını, yazarlarının iyi niyetini ve dürüstlüğünü sorguladığını, bunun yanı sıra raporun yazarlarının, yabancı güçler tarafından yönlendirilen ve rüşvet verilen, Devletin ve Türk milletinin temel değerlerine ve menfaatlerine duyarsız aydınlar olarak değerlendirdiğini gözlemlemektedir. Bu bağlamda, milletvekili S.S. bilhassa, raporun yazarlarını isim vermeden “entel devşirmeler”, “zehirli salyalarını akıtmakla”, “Türk milleti adına çalışmamakla”, “Batı tarafından verilen bir görevi ifa etmekle”, “Sevr savunucuları- yani Türkiye’nin parçalanması taraftarı”, “bedhahlar”, “hainler” ve “çapulcular” olmakla suçlamaktaydı. Azınlıkların haklarına karşı çıkmayan kişileri ise “Irak Kürt Bölgesi Başkanı- Barzani’nin danışmanları”, “Filistin kamp kaçkınları”, “liboşlar”, “finoşlar” ve “Türk düşmanları” olmakla suçlamaktaydı (yukarıda 22. paragraf).

76. Mahkeme, bu konuşmanın yukarıda belirtildiği şekliyle içeriği göz önünde bulundurulduğunda ve bir bütün olarak değerlendirildiğinde, değer yargısı niteliği taşıdığı kanısına varmaktadır. Şüphesiz, “Barzani’nin danışmanları” ya da “Filistin kamp kaçkınları” gibi bazı ifadeler, olgusal iddialar olarak da değerlendirilebilir; ancak, Mahkemeye göre, muhatapları tam olarak bilinmeyen bu ifadeler, gerçek anlamlarının ötesinde, aslında muhataplarını milletin menfaatlerine aykırı hareket etmekle suçlamayı

amaçlamaları nedeniyle değer yargısı kapsamına da girmektedir. Mahkeme ayrıca, ihtilaf konusu konuşmada, azınlık hakları ile kültürel haklara ilişkin raporun yazarlarına yönelik sert eleştirilerin, olayların meydana geldiği dönemde Türkiye’de azınlık haklarının korunmasına ilişkin mevcut mevzuat ve uygulamalardan, bilhassa burada geliştirilen ve konuyla ilgili köklü bir zihniyet değişikliği barındıran fikir ve öneriler nedeniyle söz konusu raporun içeriğini tekrarladığını tespit etmektedir.

77. Dolayısıyla Mahkeme, söz konusu konuşmanın, toplum düzeninde azınlıkların yeri ve hakları ile ilgili olarak, itiraz edilemez bir şekilde yukarıda anılan raporun başlattığı bir kamu menfaati tartışmasına bağlı olduğunu tespit etmektedir. Bu bağlamda, kamu menfaatinin ilgilendiren bir kamu tartışmasında yer alan bireylerin, özellikle itibara ve başkalarının haklarına saygı gösterilmesine ilişkin bazı sınırları aşmamaları gerekse de, belirli bir derecede mübalağaya, hatta kışkırtmaya başvurmalarına, yani az derecede ölçüsüz ifadeler kullanmalarına izin verildiğini hatırlatmaktadır(*Kuliş/Polonya*, no.15601/02, § 47, 18 Mart 2008).

78. Bilhassa, S.S. tarafından kullanılan “Azınlık arayanlar analarına, babalarının kim olduğunu bir kez daha sormalıdır.” cümlesi ile ilgili olarak (yukarıda 15. paragraf), Mahkeme, incitici sözlerin, sebepsiz yere aşağılama anlamına gelmesi halinde, örnek olarak bunun tek amacı hakaret olması halinde, bu sözlerin ifade özgürlüğünün korunması kapsamında çıkabileceğini hatırlatmaktadır; buna karşın, kaba ifadelerin kullanılması tek başına, incitici bir sözün değerlendirilmesinde belirleyici değildir, zira tamamen stilistik bir amaç da taşıyabilmektedir (*Tuşalp/Türkiye*, no. 32131/08 ve 41617/08, § 48, 21 Şubat 2012). Mahkeme, söz konusu cümlemin amacının, yalnızca muhataplarının babalarının bilinmediğini ima etmek değil, fakat onları, Türk milletine aidiyet duygusunu taşımamakla suçlamak olduğu kanısındadır.

79. Mahkeme somut olayda, ihtilaf konusu konuşmanın, milletvekili S.S.nin, Danışma Kurulunun raporuna ilişkin tepki ve öfkesini ifade etmeye

ve başvurular da dahil olmak üzere bu metni yazanların yanı sıra bu metne ön ayak olanları kamuoyu nazarında itibarsızlaştırmaya hizmet eden alaycı ifadeler içerdiği kanaatine varmaktadır. Mahkeme, kışkırtıcı, tartışmalı ve biraz da saldırgan olduğunu düşündüğü söz konusu sözlerin biçim ve içeriğinin, bir bütün olarak ele alındığında, yeterli olgusal dayanaktan yoksun ve Türk toplumu açısından önem arz eden meseleler ile ilgili bir rapora ilişkin sert kamu tartışması bağlamında sebepsiz yere hareket edici olarak değerlendirilemeyeceği kanısındadır.

80. Mahkeme, ihtilaf konusu makaleler ile ilgili olarak ulusal mahkemeler önünde başvurular tarafından açılan davalar konusunda öncelikle, ihtilaf konusu konuşma nedeniyle ilgililer tarafından açılan ceza yargılamasının bilhassa S.S.nin milletvekili dokunulmazlığı nedeniyle, usuli gerekçelerden ötürü ertelendiğini ve kapatıldığını saptamaktadır (yukarıda 23-30. paragraflar). Mahkeme bu bağlamda, milletvekilleri tarafından meclis oturumları sırasında yapılan açıklamaları kapsayan dokunulmazlığın, bazı koşullarda Sözleşme ile uyumlu olduğuna karar verdiğini hatırlatmaktadır (*A./Birleşik Krallık*, no. 35373/97, §§ 84-85, AİHM 2002-X). Mahkeme ayrıca, başvuruların itibarlarına zarar verildiği yönündeki iddiaların, ilgililerin tazminat talebini reddeden hukuk mahkemeleri önündeki yargılama kapsamında incelendiğini tespit etmektedir.

81. Bu son yargılama kapsamında verilen kararları inceleyen Mahkeme, S.S.nin konuşmasının, başvuruların raporunda ifade edilen görüşleri paylaşmayan bir milletvekilinin ifade özgürlüğünü kullanmasından kaynaklandığı ve söz konusu konuşmanın, bilhassa TBMM’de yapılmış ve raporda konu edilen meselelerin önemli ve hassas olması göz önünde bulundurulduğunda kabul edilebilir eleştiri sınırlarını aşmadığını gerekçeleriyle Yargıtay’ın, başvuruların tazminat talebini kabul eden Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından verilen kararı bozduğunu kaydetmektedir. Yüksek Mahkeme ayrıca, söz konusu konuşma bir bütün olarak ele alındığında, Asliye Hukuk Mahkemesinin kararında dikkate alınan “liboşlar”

ve “finoşlar” gibi bazı ifadelerin, başvuruları hedef almadığı ve her halükarda, başvuruları hedef alan ifadelerin eleştiri sınırları içerisinde kaldığı değerlendirilmesinde bulunmuştur (yukarıda 33. paragraf). Asliye Hukuk Mahkemesi daha sonra aynı gerekçeleri benimseyerek bu karara uymuştur (yukarıda 34. paragraf).

82. İhtilaf konusu konuşmayı değerlendirmek için ulusal mahkemeler tarafından uygulanan kriterlerinin bir incelemesini yapan Mahkeme, ihtilaf konusu konuşmada başvurulara yönelik ifadelerinin kabul edilebilir eleştiri sınırlarını aşmadığı sonucuna varmadan önce, ulusal mahkemelerin, TBMM’de bir milletvekili tarafından Türk toplumu için önem arz eden bir konu hakkında ifade özgürlüğünü kullanılmasının ve başvurular ile milletvekili S.S. arasında fikir alışverişine bağlı bir konuyla ilgili olarak kamu menfaati tartışmasının varlığının ehemmiyetinin altını çizdiklerini tespit etmektedir.

83. Mahkeme, yukarıda sıralanan değerlendirmelerin tamamını göz önünde bulundurarak, somut olayın koşullarında, ulusal makamların, başvuruların itibarlarını koruma hakkı ile milletvekili S.S.’nin ifade özgürlüğü arasında kabul edilebilir bir denge kurdukları sonucuna varmaktadır. Mahkeme bu nedenle, somut olayda Sözleşme’nin 8. maddesinin ihlal edilmediği sonucuna varmaktadır.

II. SÖZLEŞME’NİN 10. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

84. Söz konusu raporun kabul edilmesi sonrasındaki olay ve tepkileri, başka bir ifadeyle bilhassa, siyasi sorumlular ve üst düzey kamu görevlilerinin, aleyhlerinde yapmış oldukları ve kendilerini hedef olarak gösterdiklerini düşündükleri açıklama ve basın makalelerinde, düşmanca eleştirileri, haklarında yürütülen ceza yargılamasını ve aldıkları ölüm tehditleri başvuru formlarında gözler önüne seren başvurular, tüm bu hareket

ve olayların Sözleşme'nin 10. maddesiyle korunan ifade özgürlüğü haklarını ihlal ettiğini iddia etmektedirler. Başvuranlar bilhassa, haklarında önleyici tedbir almamış olmaları, hatta aksine, aleyhlerinde yürütülen tehdit kampanyasının bir parçası olmaları sebebiyle ulusal makamların pozitif yükümlülüklerini yerine getirmemekle suçlamaktadırlar.

85. Mahkeme, Sözleşme ve Protokolleri uyarınca bir başvuran tarafından ileri sürülen hukuki gerekçelere bağlı kalmadığını ve bir şikâyeti, başvuran tarafından ileri sürülenler dışındaki Sözleşme maddeleri ya da hükümleri kapsamında inceleyerek, bu şikâyetle konu edilen olaylara ilişkin yapılacak hukuki nitelendirme hususunda karar verebileceğini hatırlatmaktadır (*Radomilja ve diğerleri/Hırvatistan* [BD], no. 37685/10 ve 22768/12, § 126, 20 Mart 2018).

86. Mahkeme somut olayda, yukarıda açıklandığı üzere, başvuranların, Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamında sundukları şikâyetin, yalnızca pozitif yükümlülükler ile değil, fakat aynı zamanda negatif yükümlülükler ile de ilgili unsurlar içerdiğini tespit etmektedir. Nitekim başvuranlar hakkında başlatılan ceza yargılaması, başvuranların ifade özgürlüğü hakkına devlet yetkililerinin doğrudan müdahalesini oluşturmaktadır ve dolayısıyla Devletin, ifade özgürlüğü hakkına yönelik her türlü müdahaleden kaçınma yükümlülüğü ile ilgilidir. Buna karşılık, şikâyetin diğer unsurları, başka bir ifadeyle, başvuranlara yöneltilen düşmanca eleştiriler, aldıkları ölüm tehditleri, Devletin, başvuranların kamuoyu tartışmalarına katılımına elverişli bir ortam oluşturma yükümlülüğü kapsamındadır (yukarıda anılan *Dink* kararı, § 137) ve dolayısıyla Devletin, özel kişilerin saldırılarına karşı da dâhil olmak üzere ifade özgürlüğü hakkını koruma pozitif yükümlülüğü ile ilgilidir (yukarıda anılan *Özgür Gündem* kararı, §§ 42-46).

87. Sonuç olarak, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eden Mahkeme, şikâyetin, başvuranlar hakkında yürütülen ceza yargılamasına ilişkin kısmını Devletin negatif yükümlülükleri kapsamında; bu şikâyetle değinilen hususların geri kalanını ise Devletin pozitif yükümlülükleri

kapsamında ayrı ayrı ve sırasıyla değerlendirmenin uygun olduğu kanısındadır.

A. Hükümetin İlk İtirazları Hakkında

88. Hükümet, iki hususta ilk itirazda bulunmaktadır. Hükümet birinci ilk itirazla ilgili olarak, somut olayda, Sözleşme'nin 8. maddesi bağlamındaki şikâyetle ilaveten 10. madde bağlamındaki şikâyeti incelemeye yer olmadığı kanısındadır. Bu bağlamda, başvuranların, içeriği kamuoyunun bilgisine sunulan raporlarını yetkililere sunabildiklerini iddia etmektedir. Bu davanın esas konusunun, başvuranların özel hayatlarına saygı hakları ile milletvekili S.S.nin ifade özgürlüğü hakkı arasında adil bir denge kurulup kurulmadığını belirleme sorunu olduğu ve bu sorunun Mahkeme tarafından zaten inceleme konusu yapıldığı kanaatindedir.

89. Hükümet ikinci ilk itirazla ilgili olarak, başvuranların, başvuru formlarında haklarında yürütülen ceza yargılamasına ilişkin şikâyetten söz etmediklerini ve bu yargılama sebebiyle ifade özgürlüğü haklarına yönelik bir müdahaleye maruz kaldıkları iddiasında bulunmadıklarını ileri sürmektedir. Hükümet, 21 Haziran 2018 tarihli bildirim yazısında sunulduğu üzere davanın konusunda Mahkemenin bu ceza yargılamasından bahsetmemiş olduğunu eklemektedir. Hükümet, bu nedenle, söz konusu ceza yargılamasına ilişkin bir şikâyetin bu başvuru kapsamında incelenemeyeceği kanısındadır.

90. Başvuranlar bu itirazlar ile ilgili olarak açıklamada bulunmamaktadırlar.

91. Mahkeme, birinci ilk itiraz ile ilgili olarak, başvuranların, Sözleşme'nin 10. maddesi kapsamındaki şikâyetlerinde, raporlarının açıklanması sonrasında devlet yetkilileri ve üçüncü kişilerce yapılan bazı hareket ile olay ve olguların ifade özgürlüğü haklarının ihlalini teşkil ettiğini iddia ettiklerini kaydetmektedir. Bu nedenle, söz konusu şikâyetin, yukarıda

Sözleşme'nin 8. maddesi kapsamında incelenenlerden farklı olarak yeni sorunlara değindiği kanaatindedir. Mahkeme bu sebeple, söz konusu ilk itirazı reddetmektedir.

92. Mahkeme ikinci itiraz ile ilgili olarak, öncelikle, başvuranların başvuru formlarında, haklarında yürütülen ceza yargılamasından, ifade özgürlüğü haklarını ihlal ettiğini düşündükleri tüm hareket ile olay ve olgular arasında bahsettiklerini kaydetmektedir. Mahkeme ayrıca, 21 Haziran 2018 tarihli yazısıyla, bu bağlamda ortaya konan sorunlar arasında başvuranlar hakkında yürütülen ceza yargılamasından bahsederek Sözleşme'nin 10. maddesi bağlamındaki bir şikâyeti taraflara ilettiği ve 18 Aralık 2019 tarihli yazısıyla bilhassa bu ceza yargılaması ile ilgili olarak taraflara belirli sorular yönelttiğini kaydetmektedir. Mahkeme son olarak, başvuranlar tarafından, Sözleşme'nin 10. maddesi bağlamındaki şikâyetin bir unsuru olarak sunulan, haklarında yürütülen ceza yargılamasının, ifade özgürlüğü hakkından doğan negatif yükümlülükler açısından ayrı bir inceleme gerektirdiğini hatırlatmaktadır (yukarıda 85-87. paragraflar). Mahkeme bu nedenle, söz konusu itirazı da reddetmektedir.

B. Başvuranlar Hakkında Başlatılan Ceza Yargılaması İle İlgili Şikâyet Hakkında

93. Başvuranlar, haklarında yürütülen ceza yargılamasının ifade özgürlüğü hakkının ihlalini oluşturduğu kanaatindedirler. Bu bağlamda, Sözleşme'nin 10. maddesini ileri sürmektedirler. Söz konusu madde aşağıdaki şekildedir:

“1. Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

2. Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya

kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.”

1. Kabul edilebilirlik hakkında

94. Hükümet, ilki iç hukuk yollarının tüketilmemesi, diğeri başvuranların mağdur sıfatının bulunmaması bağlamında olmak üzere kabul edilemezlik konusunda iki itiraz ileri sürmektedir. Hükümet, ilk itiraz ile ilgili olarak, Devletin yargı organlarını aşağılama suçu nedeniyle başvuranlar haklarında yürütülen ceza yargılamasının 8 Aralık 2012 tarihli Yargıtay kararı ile, yani Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun 23 Eylül 2012 tarihinde yürürlüğe girmesinden sonra sonlandığını; ancak ilgililerin yüksek mahkemeye böyle bir başvuruda bulunmadığını ileri sürmektedir. Bu nedenle iç hukuk yollarının tüketilmemesi sebebiyle şikâyetin kabul edilemez olarak açıklanması gerektiği kanısındadır.

95. Hükümet, ikinci itiraz ile ilgili olarak, öncelikle, başvuranların halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme suçundan beraat ettiklerini, Devletin yargı organlarını aşağılama suçu nedeniyle yürütülen ceza yargılamasının düşürüldüğünü ve dolayısıyla başvuranların, haklarında yürütülen ceza yargılamaları sonunda hiçbir cezaya çarptırılmadıklarını ifade etmektedir. Hükümet ayrıca, Mahkemenin, Oran’ın aldığı ölüm tehditlerine karşı etkili bir hukuki yanıtın bulunmaması ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin bir tespitini kaydettiği yukarıda anılan *Kaboğlu ve Oran* kararına (yukarıda anılan *Kaboğlu ve Oran* kararı, § 83) ve Kaboğlu tarafından yapılan bir bireysel başvuru ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesince verilen karara -bu mahkeme, son kararda bazı kitap ve makalelerin içerikleri nedeniyle başvuranın itibarının korunması hakkına verilen zararlar karşısında uygun bir hukuki bir yanıt verilmediği tespitinde bulunmuş ve söz konusu zararların,

ilgilinin entelektüel kişiliğini bastırabileceğini ve ifade özgürlüğünü kullanması konusunda vurgulamıştır- (Başvuru No. 2015/18503, 30 Mayıs 2019) atıfta bulunarak, başvuranların ifade özgürlüklerini kullanmalarına ilişkin ayrıntılı bir değerlendirmenin zaten yapılmış olduğu ve bu bağlamda artık mağdur sıfatlarının bulunmadığı kanaatindedir.

96. Başvuranlar, Hükümetin itirazlarına karşı çıkmaktadırlar. Halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme suçu ile ilgili ceza yargılamasının 29 Nisan 2008 tarihli Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararı ile; Devletin yargı organlarını aşağılama suçu ile ilgili ceza yargılamasının ise Adalet Bakanının yargılama izni vermemesi ile sona erdiğini belirtmektedirler. Ayrıca haklarında yürütülen ceza yargılamasında mahkûm edilmemiş olsalar bile söz konusu yargılamanın, ifade özgürlüğü haklarını ihlal ettiğini ileri sürmektedirler.

97. Mahkeme, iç hukuk yollarının tüketilmediği iddiası ile ilgili olarak, halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme sebebiyle başvuranlar hakkında yürütülen ceza yargılamasının, Asliye Ceza Mahkemesinin bu bağlamdaki beraat kararını onayan 29 Nisan 2008 tarihli Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararı ile sonlandığını kaydetmektedir (yukarıda 19. paragraf). Mahkeme ayrıca, Devletin yargı organlarını aşağılama suçu ile ilgili olarak iç hukuktaki kesinleşmiş kararın, Asliye Ceza Mahkemesinin 1 Nisan 2009 tarihli kararı olduğunu ve bu suçla ilgili olarak Adalet Bakanının yargılama izni vermemesi sebebiyle davayı düşürdüğünü belirtmektedir (yukarıda 20. paragraf). Nitekim 18 Aralık 2012 tarihli Yargıtay kararı, iç hukukta kesinleşmiş karar olarak değerlendirilemez; zira söz konusu kararda, yüksek mahkeme, başvuranların temyiz başvurusunu esastan incelenmemiş, yalnızca CMUK (mülga) 317. maddesi uyarınca usuli sebeple kabul edilemez olduğuna karar vermiştir (yukarıda 21. paragraf). Bu nedenle, söz konusu ceza yargılamasının, Asliye Ceza Mahkemesinin 1 Nisan 2009 tarihli kararı ile, yani Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunun 23 Eylül 2012 tarihinde yürürlüğe girmesinden önce sonlandığını kabul etmek gerekmektedir. Dolayısıyla başvuranlar, haklarında yürütülen ceza

yargılaması ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunamazlardı. Hükümet ayrıca, somut olayda olduğu gibi, 23 Eylül 2012 tarihinden sonra yargılamanın sonunda temyiz başvurusunun reddi kararı verildiğinde, Anayasa Mahkemesinin, ceza yargılamasına ilişkin sunulan şikâyetleri incelemek üzere *zaman yönünden (ratione temporis)* yetkili olduğunu gösterebilecek herhangi bir unsur sunmamaktadır. Hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmediğine ilişkin itirazının reddedilmesi gerektiği sonucu çıkmaktadır.

98. Mahkeme, mağdur sıfatının bulunmamasına ilişkin itiraz ile ilgili olarak, öncelikle, Hükümetin atıf yaptığı, Mahkemenin *Kaboğlu ve Oran* kararındaki görüşleri ile Anayasa Mahkemesinin 30 Mayıs 2019 tarihli kararındaki görüşlerinin, hiçbir şekilde ilgililerin ifade özgürlüğü haklarını kullanmaları hususunda başvuranlar hakkında yürütülen ceza yargılaması ile ortaya konulmuş olabilecek caydırıcı etki sorunu ile ilgili olmadığını kaydetmektedir. Mahkeme ayrıca, bu itirazın, başvuranların ifade özgürlüğü haklarının kullanımına yönelik bir müdahalenin varlığının incelenmesiyle ve dolayısıyla Sözleşme'nin 10. maddesi bağlamındaki şikâyetin özüyle yakından bağlantılı sorunları gündeme getirdiği değerlendirmesinde bulundurarak (*Dilipak/Türkiye*, no. 29680/05, § 38, 15 Eylül 2015), işbu itirazın esasla birleştirilmesine karar vermektedir.

99. Mahkeme, öte yandan, bu şikâyetin, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesi bulunmadığını tespit ederek, kabul edilebilir olduğuna karar vermektedir.

2. Esas hakkında

a) Tarafların iddiaları

i. Başvuranlar

100. Başvuranlar, her ne kadar halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme suçundan beraat etmiş ve Devletin yargı organlarını aşağılama suçuyla ilgili olarak yürütülen ceza yargılaması düşürülmüş olsa da, yargılama boyunca hapis cezasına çarptırılacakları korkusunu yaşadıklarını, ifade özgürlüklerini kullanmalarının sonucu olarak büyük bir kaygı ve stres hissettiklerini, otosansüre boyun eğme riski olan azınlıklar gibi hassas konularda fikirlerini ifade etmekten kaçındıklarını ileri sürmektedirler. Dolayısıyla, bilhassa üniversite profesörü olmaları dikkate alındığında, ihtilaf konusu ceza yargılamasının ifade özgürlüğü haklarını ihlal ettiğini düşünmektedirler.

101. Başvuranlar, ceza yargılamasının yasal dayanağının yeni TCK'nın 216 ve 301. maddeleri olduğunu kabul ederek, haklarında açılan ceza soruşturmalarının hiçbir meşru amaç izlemediğini ve haklı olmadığını; zira nazarlarında, raporlarının içeriğinde hiçbir şekilde şiddet ve intikam çağrısı veya başkasının haklarına ve itibarına yönelik saldırı bulunmadığını iddia etmektedirler.

ii. Hükümet

102. Hükümet, Cumhuriyet Savcısının yasal ödevi ve görevinin gereklilikleri çerçevesinde, başvuranlarla ilgili olarak yapılan şikâyetler konusunda ceza soruşturması açtığını, süreç boyunca başvuranlara yönelik hiçbir kısıtlayıcı tedbir alınmadığını, ulusal mahkemelerde, Mahkemenin içtihatlarına uygun olarak başvuranların halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme suçundan beraat ettiklerini, Devletin yargı organlarını aşağılama suçuna ilişkin ceza yargılamasının kayıttan düşüldüğünü ve bu yargılama sonunda başvuranların hiçbir cezaya çarptırılmadıklarını belirtmektedir.

103. Hükümet ayrıca, bu ceza yargılamalarının başvuranların ifade özgürlüklerini kullanmalarında veya mesleki hayatlarında hiçbir caydırıcı etki yaratmadığını ileri sürmektedir. Bu bağlamda, Oran'ın, raporun açıklanmasından kısa süre sonra basına rapor ile ilgili düşüncelerini açıklayabildiğini, bazı gazetecilerin bu rapora ilişkin tepkileri eleştiren makaleler yazdıklarına, bazı Danışma Kurulu üyelerinin başvuranlara desteklerini göstermek için Cumhuriyet Savcısına dilekçe sunduklarına, bu kişilerin üniversite profesörü olarak çalışmaya devam edebildiklerine ve tezlerini sürdürdüklerine, hatta bazılarının bu raporu konu edindiğine, kendilerine hiçbir disiplin cezası verilmediğine ve raporda sunulan fikirlerin kamuoyunda tartışılmasının engellenmediğine, aksine konu üzerine çok sayıda makale, araştırma ve tez üretilmesi ile kolaylaştırıldığına işaret etmektedir. Hükümet ayrıca, başvuranlar gibi aydınların, fikirlerini sunduklarında cesaret ve hoşgörü göstermeleri gerektiği kanısındadır. Bu sebeple Hükümet, somut olayda, başvuranların ifade özgürlüğü hakkına müdahale edilmediğini düşünmektedir.

104. Hükümet, Mahkeme tarafından müdahale varlığının kabul edilmesi durumunda, bu müdahalenin yeni TCK'nın 216 ve 301. maddelerinde öngörüldüğünü ve bunların kamu güvenliğinin, ulusal güvenliğin ve toprak bütünlüğünün korunması meşru amaçlarını izlediğini ileri sürmektedir. Hükümet ayrıca, nazarında, ceza yargılamasının özenli şekilde yürütülmesini ve ulusal mahkemelerde bu yargılama kapsamında verilen kararların Mahkemenin içtihatlarına uygun olmasını dikkate alarak, ihtilaf konusu müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli ve izlenen meşru amaçlarla orantılı olduğu kanısındadır.

b) Mahkemenin değerlendirmesi

i. Müdahalenin varlığı

105. Mahkeme, yukarıda anılan *Dilipak* kararının bilhassa 44-47. paragraflarında açıklanan ve ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı etkisi olan

bazı durumların, -haklarında nihai bir mahkûmiyet kararı bulunmayan- ilgililere, söz konusu hakkın kullanımına müdahale edilmesi nedeniyle mağdur sıfatı kazandırabileceği yönündeki içtihadını hatırlatmaktadır.

106. Mahkeme, *Döner ve diğerleri/Türkiye* davasında (no. 29994/02, §§ 85-88, 7 Mart 2017) başvuranlar hakkında başlatılan ve yaklaşık bir yıl dört ay süren, ilgililerin beraat ettiği ancak süreç boyunca arama, gözetim ve tutukluluk gibi tedbirlerin bulunduğu ceza yargılamalarının, ilgililerin ifade özgürlüğü hakkına müdahale oluşturduğu kanaatine vardığını hatırlatmaktadır.

107. Mahkeme ayrıca, *Ali Gürbüz/Türkiye* davasında (no. 52497/08 ve diğer 6 başvuru, §§ 59-69, 12 Mart 2019) başvuran hakkında, sahibi olduğu gazetede yasadışı örgütlerin sorumlularının beyanlarını içeren yazılar yayımlanması sebebiyle yürütülen ve kayda değer süreler boyunca (beş yıl beş ay dokuz gün ve yedi yıl dört ay on gün arasında) devam eden yedi ceza yargılamasının, bu yargılamalar kapsamında ilgiliye yönelik kısıtlayıcı tedbirler alınmamış ve sonunda beraat kararları alınmış olmasına rağmen, yaratabilecekleri caydırıcı etkiyi dikkate alarak, ifade özgürlüğü hakkının kullanımına “müdahale” oluşturduğu değerlendirmesinde bulunduğunu hatırlatmaktadır.

108. Mahkeme ayrıca, *Selahattin Demirtaş /Türkiye (n° 3)* (no. 8732/11, §§ 25 ve 26, 9 Temmuz 2019) davasında, bir televizyon programında yaptığı açıklamalar sebebiyle başvuran hakkında yürütülen ve yaklaşık beş yıl süren ceza yargılamasının ve bu yargılama sonunda verilen hükmün açıklanmasının beş yıl boyunca geri bırakılması ile kovuşturmanın üç yıl ertelenmesi kararlarının caydırıcı etkiye sebep olabileceğini dikkate alarak, bunların, ilgilinin ifade özgürlüğü hakkını kullanımına yönelik bir müdahale olarak değerlendirildiği sonucuna vardığını hatırlatmaktadır.

109. Mahkeme ayrıca, bazı düşünce ifadelerini, potansiyel yazarları otosansür uygulamak zorunda kalmaları gibi çok genel anlamda cezalandıran bir mevzuatın bulunmasının, ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale

oluşturabileceğini hatırlatmaktadır (yukarıda anılan *Dilipak* kararı, § 47). Örneğin Mahkeme, *Vajnai/Macaristan* (no. 33629/06, § 54, AİHM 2008) davasında, mevzuat tarafından bir amblemin, mevcut durumda kırmızı yıldızın, genel olarak yasaklanmasından doğan belirsizliklerin, ifade özgürlüğünün kullanımı üzerinde caydırıcı bir etkisi olabileceği ve bu amblemin kapsadığı birçok anlam dikkate alındığında, basının otosansür uygulamasına sebep olabileceği kanaatine varmıştır. Mahkeme ayrıca, Türk Ceza Kanunu'nun - olayların meydana geldiği dönemde bu hüküm diğerlerinin yanı sıra belirsiz bir kavram olan Türklüğü aşağılama fiilini de cezalandıran- 301. maddesine dayandırılan şikâyetler sebebiyle başlatılan ceza soruşturmalarının tehdidi altında bulunma durumunun,- henüz soruşturmalara tabi tutulmamış ve hakkında kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararı bulunmayan - ilgilinin, ifade özgürlüğüne yapılan müdahaleden dolayı mağdur sıfatı almasına yol açtığı kanaatine varmıştır (*Altuğ Taner Akçam/Türkiye* (no. 27520/07, §§ 70-75, 25 Ekim 2011)).

110. Mahkeme somut olayda, başvuruların, Danışma Kurulu bünyesindeki görevleri kapsamında hazırladıkları ve kamuoyuna sundukları raporun içeriği sebebiyle, halkı kin ve düşmanlığa tahrik etme ve Devletin yargı organlarını aşağılama nedeniyle haklarında ceza yargılaması açıldığını gözlemlemektedir. Mahkeme ayrıca, başvuruların ilk suçlamadan beraat ettiklerini, ikinci suçlama ile ilgili ceza yargılamasının ise Adalet Bakanının bu bağlamda gereken yargılama iznini vermemesi sebebiyle düşürüldüğünü gözlemlemektedir (yukarıda 16-20. paragraflar).

111. Mahkeme ayrıca, başvuruların ceza soruşturması aşamasında yalnızca Cumhuriyet savcısı tarafından ifade vermek üzere çağrıldıklarını (yukarıda 15. paragraf), ancak mevcut dava ile ilgili olarak yürütülen yargılama kapsamında hiçbir zaman tutuklanmadıklarını kaydetmektedir (bk. *aksi yönde bir karar için (a contrario)*, *Nedim Şener/Türkiye*, no. 38270/11, §§ 94-96, 8 Temmuz 2014 ve *Şık/Türkiye*, no. 53413/11, §§ 83-85,

8 Temmuz 2014). Öte yandan, başvuruların söz konusu yargılama sebebiyle başka kısıtlayıcı tedbirlere de tabi tutulmadıklarını kaydetmektedir.

112. Dolayısıyla Mahkeme somut olayda, ihtilaf konusu ceza yargılaması sonunda başvuruların mahkûm edilmemiş ve bu kapsamda ilgililer hakkında başka kısıtlayıcı tedbirler alınmamış olması nedeniyle, söz konusu yargılamanın tek başına, başvuruların ifade özgürlüğü hakkına yönelik bir müdahale oluşturup oluşturmadığının tespit edilme meselesinin ortaya çıktığını saptamaktadır.

113. Mahkeme mevcut davada öncelikle ihtilaf konusu ceza yargılamasının yeni TCK'nın, halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve Devletin yargı organlarını aşağılama suçlarını cezalandıran 216 ve 301. maddeleri uyarınca açıldığını (yukarıda 41-43. paragraflar) tespit etmektedir. Mahkeme bu bağlamda, yukarıda anılan *Altuğ Taner Akçam* davasında, yeni TCK'nın 301. maddesinin aşırı geniş ve belirsiz olduğunu ve bireylere davranışlarını düzenleme ve hareketlerinin sonucunu öngörme imkânı vermediği için ifade özgürlüğünün kullanımına yönelik sürekli bir tehdit olduğu kanaatine vardığını hatırlatmaktadır (*ibidem*, § 93). Mahkeme ayrıca, bu hükümle öngörülen suç hakkında yargılama yapılması için Adalet Bakanının iznini alma şartının, siyasi durumda zaman içinde yaşanacak bir değişikliğin, Adalet Bakanının bu bağlamdaki görüşünü etkileyebileceğinden ve keyfi yargılamaların yolunu açabileceğinden, bu maddenin keyfi kullanımına karşı güvenilir ve daimi bir güvence teşkil etmediği kanaatine varmaktadır (*ibidem*, § 94). Mahkeme bunun yanı sıra, başka davalarda, başvuruların eski TCK'nın 159. maddesi ile yeni TCK'nın 301. maddesi uyarınca suçlanmalarının, bu hükümlerde kullanılan ifadelerin geniş kapsamı sebebiyle başvurular bakımından öngörülebilirliği hususunda ciddi şüphelerin ortaya çıkabileceği değerlendirmesinde bulunmuştur (yukarıda anılan *Dink* kararı, § 116, 14 Eylül 2010, yukarıda anılan *Dilipak* kararı, § 58, *Fatih Taş/Türkiye* (n° 5), no. 6810/09, § 38, 4 Eylül 2018, *Önal/Türkiye* (n° 2), no. 44982/07, § 29, 2 Temmuz 2019, *Yurtsever/Türkiye* ([komite], no.

42320/10, § 30, 5 Eylül 2017 ve *Özer/Türkiye* ([komite], no. 47257/11, § 26, 5 Eylül 2017). Öte yandan, Mahkeme, Adalet Bakanının iznini alma şartıyla ilgili olarak yukarıda anılan değerlendirmelerini tekrar etmiştir (yukarıda anılan *Yurtsever* kararı, § 30 ve yukarıda anılan *Özer* kararı, § 26). Yukarıda belirtilen hususlar bakımından, Mahkeme, yukarıda anılan tespitleri göz önünde bulundurarak, başvuruların eski TCK'nın 159. maddesi ile yeni TCK'nın 301. maddesi uyarınca suçlanmalarının kendileri bakımından öngörülebilirliği ile ilgili olarak birçok davada, bu son hükme dayanılarak başlatılan ceza yargılamalarının, ifade özgürlüğü ve kamuoyu tartışmaları üzerinde caydırıcı etkiye sahip nitelikte olduğunu belirttiği kanaatine varmaktadır (bk. *gerekli değişiklikler yapılmak koşuluyla (mutatis mutandis)*, yukarıda anılan *Ali Gürbüz* kararı, § 65).

114. Mahkeme, başvurular hakkında başlatılan ceza yargılamasının üç yıl dört ay on altı gün sürdüğünü tespit etmektedir. Mahkeme dolayısıyla, bu ceza yargılaması sonunda ilgili kişilerin suçların birinden beraat etmiş ve diğerinin ise düşürülmüş olmasına rağmen, söz konusu yargılamanın kayda değer bir süre boyunca devam ettiğini kaydetmektedir. Mahkeme, başvuruların Cumhuriyet Savcılığına çağrılmalarından itibaren dokuz aylık ceza soruşturması sürecinin de eklendiği bu sürenin uzunluğunu dikkate alarak, bu yargılama boyunca yaşanan mahkum edilme korkusunun başvurular üzerinde kaçınılmaz bir şekilde baskı oluşturduğu ve insan hakları alanında hassas konularla ilgilenen üniversite profesörleri olarak onları otosansüre yönelttiği kanaatindedir (bk. *gerekli değişiklikler yapılmak koşuluyla (mutatis mutandis)*, yukarıda anılan *Ali Gürbüz* kararı, § 66).

115. Mahkeme bu nedenle, başvurular hakkında başlatılan ve kayda değer bir süre boyunca devam eden ceza yargılamalarının sebep olabileceği caydırıcı etkiyi dikkate alarak, bu yargılamaların başvurular için yalnızca saf varsayımsal riskler olarak değerlendirilemeyeceği kanısındadır. Mahkeme, bu yargılamaların bizzat gerçek ve etkili baskılardan ibaret olduğunu değerlendirmektedir. Bu yargılama sonunda verilen beraat ve düşürme

kararları yalnızca, bahsedilen risklerin varlığını sona erdirmiş; ancak bunların ilgililer üzerinde belli bir süre baskı yaratmış ve onları sindirici ve kamu yararına ilişkin konularda fikirlerini ifade etme konusunda cesaretlerini kırııcı nitelikte olduğu gerçeğini ortadan kaldırmamıştır (bk. *Erdoğan/Türkiye*, no. 25723/94, § 72, AİHM 2000-VI, yukarıda anılan *Dilipak* kararı, § 50, *Ergüdoğan/Türkiye*, no. 48979/10, § 26, 17 Nisan 2018 ve yukarıda anılan *Selahattin Demirtaş/Türkiye (n° 3)*, § 26 ve *aksi yönde bir karar için (a contrario)*, *Otegi Mondragon/İspanya*, no. 2034/07, § 60, AİHM 2011, *Metis Yayıncılık Limited Şirketi ve Sökmen/Türkiye*, no. 4751/07, § 35, 20 Haziran 2017 ve *Nalan Erkem/Türkiye* [komite], no. 38193/08, § 30, 2 Ekim 2018).

116. Mahkeme, yukarıda belirtilen hususlar ve mevcut davanın özel koşulları göz önüne alındığında, Hükümetin, başvuranların mağdur sıfatı bulunmadığına dair itirazını reddetmekte ve yargılamaların Sözleşme'nin 10. maddesiyle güvence altına alınan ifade özgürlüğü hakkının kullanımına yönelik bir “müdahale” oluşturduğu sonucuna varmaktadır.

ii. Müdahalenin haklılığı

117. Bu türden bir müdahale, “kanunla öngörülmediği”, Sözleşme'nin 10. maddenin 2. fıkrası bakımından meşru amaçlardan birini ya da birkaçını izlemediği ve bu amaçlara ulaşmak için “demokratik bir toplumda gerekli” olmadığı sürece, Sözleşme'nin 10. maddesini ihlal etmektedir.

118. Mahkeme somut olayda, başvuranlar hakkında, halkı kin ve düşmanlığa tahrik ve Devletin yargı organlarını aşağılama suçları sebebiyle ceza soruşturmaları açılmasına dayanan ihtilaf konusu müdahalenin hukuki bir dayanağı olduğu -yani yeni TCK'nın 216 ve 301. maddeleri- hususunun taraflar arasında tartışma konusu olmadığını kaydetmektedir (yukarıda 41-43. paragraflar). Bu bağlamda, başvuranların yeni TCK'nın 301. maddesi gereğince suçlanmalarının, bu hükümde kullanılan ifadelerin geniş içeriği sebebiyle başvuranlar bakımından öngörülebilirliği ile ilgili olarak ciddi şüpheler ortaya çıkabileceğini hatırlatmaktadır (yukarıda anılan *Dink* kararı,

§ 116, 14 Eylül 2010, yukarıda anılan *Dilipak* kararı, §§ 57 ve 58, yukarıda anılan *Fatih Taş (n° 5)* kararı, § 38). Bu hükmün öngörülebilirliği konusundaki şüphelerini tekrar ederek, müdahalenin gerekliliği konusunda ulaştığı sonucu dikkate alarak bu meseleyi incelemenin gerekli olmadığına karar vermektedir (aşağıda 123. paragraf). Mahkeme ayrıca, bu müdahalenin Sözleşme'nin 10. maddesinin 2. fıkrası bakımından, kamu güvenliğinin, ulusal güvenliğin ve toprak bütünlüğünün korunması gibi meşru amaçlar izlediğini kabul edebilir.

119. Mahkeme, müdahalenin gerekliliği ile ilgili olarak, ifade özgürlüğü konusundaki içtihadından doğan ve bilhassa *Bédat/İsviçre* ([BD], no. 56925/08, § 48, 29 Mart 2016), yukarıda anılan *Fatih Taş (n° 5)* kararı, (§§ 29-35) ve *Erbakan/Türkiye* (No. 59405/00, §§ 55-57, 6 Temmuz 2006) kararlarında özetlenen ilkelere atıf yapmaktadır.

120. Mahkeme somut olayda, başvurular tarafından yazılan ve kamuoyuna açıklanan, haklarında başlatılan ve yürütülen ceza yargılamalarının sebebi olan, azınlıkların hakları ve kültürel haklar ile ilgili raporun, Türkiye'de azınlıkların haklarına ve kültürel haklara ilişkin hassas bir sorunu ele aldığını, konuyla ilgili olarak yetkililer tarafından yakın zaman önce kabul edilen politikaları eleştirdiğini ve ülkedeki azınlıkların durumunu iyileştirmeye yönelik öneriler içerdiğini gözlemlemektedir (yukarıda 8 ve 9. paragraflar).

121. Mahkeme, adli makamların, söz konusu raporun Türkiye Cumhuriyeti'nin temel unsurlarını hedef aldığı, kamuoyunda öfke uyandırdığı ve tepkilere yol açtığı gerekçeleriyle başvurular hakkında ihtilaf konusu yargılamaların başlatıldığını kaydetmektedir (yukarıda 16. paragraf). Mahkeme bu bağlamda, söz konusu makamların, raporun kapsamına veya ifade özgürlüğüne ilişkin davalarda kendisi tarafından açıklanan ve uygulanan kriterler bakımından, yazıldıkları bağlama uygun herhangi bir incelemede bulunmadıklarını tespit etmektedir (*Gözel ve Özer/Türkiye*, No. 43453/04 ve 31098/05, § 51, 6 Temmuz 2010).

Mahkeme ayrıca, ceza yargılamalarını başlatan makamlarca, ihtilaf konusu rapor bir bütün olarak değerlendirildiğinde, şiddet kullanımına, silahlı direniş ya da ayaklanmaya çağrı içerdiğinin ya da nefret söylemi teşkil ettiğinin veyahut “nedensiz yere incitici” veya hakaret edici bir niteliğe sahip olduğunu iddia edilmediğini, ki bunun kendi nazarında dikkate alınması gereken temel unsur olduğunu tespit etmektedir (*Sürek/Türkiye* (n° 4) [BD], no. 24762/94, § 58, 8 Temmuz 1999 ve *Belek ve Velioğlu/Türkiye*, no. 44227/04, § 25, 6 Ekim 2015).

122. Bu koşullarda, başvurular hakkında yargılamaların başlatılması, ilgililerin raporlarında belirttikleri görüşlerin Türkiye’de azınlıkların statüsüne ve yerine ilişkin kamu menfaatini ilgilendiren konular hakkında bir kamuoyu tartışmasına katkı sağladığının kabul edilebilmesine rağmen, yetkili makamların, başvuruların raporlarında fikirlerini ifade etmelerinin cezalandırılması yönünde bir tepkisi olarak görülebilmektedir (bk. *gerekli değişiklikler yapılmak koşuluyla (mutatis mutandis)*, yukarıda anılan *Dilipak* kararı, § 69).

123. Mahkeme, yukarıda belirtilen hususları dikkate alarak, ihtilaf konusu tedbirin yani ciddi cezai suçlamalara dayanılarak başvurular hakkında ceza yargılamaları açılması ve bunların kayda değer bir süre boyunca devam etmesinin zorunlu bir sosyal ihtiyaca cevap vermediği ve her halükarda, hedeflenen meşru amaçlarla orantılı ve demokratik bir toplumda gerekli olmadığı kanısına varmaktadır.

124. Mahkeme, yukarıda belirtilen hususlar ışığında, Sözleşme’nin 10. maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmaktadır.

C. Sözleşme’nin 10. maddesi bağlamındaki şikâyetlerin geri kalanı hakkında

125. Başvuranlar, Sözleşme’nin 10. maddesini ileri sürerek, azınlık hakları ve kültürel haklar üzerine raporda açıkladıkları fikirlerle açığa çıkan;

siyasi sorumlular ile üst düzey görevlilerin açıklamalarında ve basın makalelerinde aleyhlerine yapılan şiddetli eleştirilerde, aldıkları ölüm tehditlerinde kendisini gösteren ve onları sindirmek ve söz konusu raporun başlattığı tartışmaları söndürme amacı taşıyan tepkiler karşısında devlet yetkililerinin başvuranların ifade özgürlüklerini kullanmalarını güvence altına almalarını gerektiren pozitif yükümlülüklerini ihmal ettiklerini iddia etmektedirler.

126. Mahkeme, yukarıda Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine ilişkin vardığı tespiti dikkate alarak (yukarıda 124. paragraf) Devletin, Sözleşme'nin 10. maddesinden doğan pozitif yükümlülüklerini yerine getirilmediğinin iddia edildiği işbu şikâyetin ayrıca incelenmesine gerek olmadığına hükmetmektedir. Bunun yanı sıra, Mahkeme, olay ve olgular ile tarafların iddialarının tamamını göz önünde bulundurarak, bu şikâyetin kabul edilebilirliği ve esası hakkında ayrı olarak karar verilmesine gerek olmadığına kanısına varmaktadır (benzer bir yaklaşım için, bk. *Işıkırık/Türkiye*, no. 41226/09, § 71, 14 Kasım 2017; bk. aynı zamanda, yukarıda anılan *Kaboğlu ve Oran* kararı, § 93 ve *Kamil Uzun/Türkiye*, no.37410/97, § 64, 10 Mayıs 2007).

III. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

127. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki şekildedir:

“Eğer Mahkeme, işbu Sözleşme ve Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen ortadan kaldırıabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder.”

A. Tazminat

128. Başvuranların her biri, manevi zarar nedeniyle 20.000 avro (EUR) talep etmektedirler.

129. Hükümet, iddia edilen ihlal ile manevi zarar nedeniyle talep edilen meblağ arasında nedensellik bağı bulunmadığı; bu miktarların, desteksiz ve aşırı olduğu ve Mahkeme tarafından içtihadında ödenmesine hükmedilen miktarlara uygun olmadığı kanısındadır.

130. Mahkeme, başvuruların her birine manevi tazminat olarak 2.000 avro ödenmesinin uygun olduğu kanaatindedir.

B. Masraf ve Giderler

131. Başvuranlar aynı zamanda, masraf ve giderler için 4.000 avro talep etmektedirler. Başvuranlar bu bağlamda, S.S. hakkında açtıkları tazminat davasına ilişkin faturalar sunmaktadırlar.

132. Hükümet, başvuranın masraf ve giderler bağlamındaki talebini destekleyecek ödeme belgesi ya da avukatlık ücret sözleşmesi sunmadığını belirtmektedir.

133. Mahkeme içtihatlarına göre, bir başvurana yalnızca, masraf ve giderlerinin gerçekliğini, gerekliliğini ve miktarlarının makul niteliğini ispatlaması durumunda, bu masraflar iade edilebilmektedir. Mahkeme somut olayda, elinde bulunan belgeleri ve içtihadını göz önünde bulundurarak, başvuranlar tarafından taleplerini desteklemek amacıyla ibraz edilen belgelerin tespit edilen ihlal ile ilgili olmaması ve ilgililerin avukat masrafları ile ilgili herhangi bir ödeme belgesi sunmamış oldukları gerekçesiyle masraf ve giderlere ilişkin talebi reddetmektedir.

C. Gecikme faizi

134. Mahkeme, gecikme faizi olarak, bu miktarlara, Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi faizlerine uyguladığı faiz oranına üç puan eklenerek elde edilecek oranın, uygulanmasının uygun olduğu sonucuna varmaktadır.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Hükümetin, başvurular hakkında başlatılan ceza yargılaması ile ilgili olarak Sözleşme'nin 10. maddesi bağlamındaki şikâyet bakımından başvuruların mağdur sıfatı bulunmadığına dair itirazını esasla birleştirmeye ve reddetmeye;
2. Başvurunun, Sözleşme'nin 8. maddesi bağlamındaki şikâyet ve başvurular hakkında başlatılan ceza yargılamasına ilişkin Sözleşme'nin 10. maddesi bağlamındaki şikâyet ile ilgili olarak kabul edilebilir olduğuna;
3. Sözleşme'nin 8. maddesinin ihlal edilmediğine;
4. Başvurular hakkında başlatılan ceza yargılaması ile ilgili olarak, Sözleşme'nin 10. maddesinin ihlal edildiğine;
5. Yetkililerin, Sözleşme'nin 10. maddesinden ileri gelen pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediklerine ilişkin iddia ile ilgili olarak Sözleşme'nin 10. maddesi bağlamındaki şikâyetin kabul edilebilirliği ve esası hakkında ayrı olarak karar vermeye gerek olmadığına;
6.
 - a) a) Sözleşme'nin 44 § 2 maddesi uyarınca, Davalı Devlet tarafından başvuranların her birine, kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içerisinde, ödeme tarihindeki geçerli döviz kuru üzerinden Türk lirasına çevrilmek ve bu miktar üzerinden ödenecek her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, manevi tazminat olarak 2.000 avro (iki bin avro) ödenmesine;
 - b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme tarihine kadar, bu miktarlara, Avrupa Merkez Bankasının o dönem için geçerli olan

marjinal kredi faiz oranının  puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına;

7. Adil tazmine ilişkin kalan taleplerin reddine *karar vermiştir*.

İşbu karar Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup, Mahkeme İ Tüzüğü'nn 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları gereğince 20 Ekim 2020 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Stanley Naismith
İşleri Müdürü

Jon Fridrik Kjlbros
Başkan

Yazı